

Utredning av
Statens konstnerstipend
2016

STATENS
KUNSTNERSTIPEND
Kulturrådet

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Beskrivelse av dagens ordning	5
3. Stipendkomitéstruktur	12
4. Oppnevningsprosedyrer – stipendkomiteene	23
5. Utvalgets mandat og ansvar	30
6. Stipendstrukturen	33
7. Kostnader og videre prosess	37
8. Vedlegg	40

1. INNLEDNING

Kulturdepartementet har i brev av 28.10.2015 gitt Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere (Utvalget) i oppdrag å vurdere organiseringen av statens kunstnerstipend og eventuelt foreslå endringer. Departementet ber Utvalget se nærmere på følgende:

1. Utvalgets mandat og ansvar
2. Oppnevningsprosedyrer – stipendkomiteene
3. Stipendkomitéstrukturen
4. Stipendstrukturen

Oppdragsbrevet er vedlagt.

1.1 Organisering av arbeidet

I perioden desember 2015 til april 2016 ble det avholdt fire møter i Utvalget i forbindelse med utredningsarbeidet. Utvalget nedsatte også et arbeidsutvalg som forberedte grunnlaget for Utvalgets behandling av saken. Arbeidsutvalget bestod av to representanter fra Utvalget og to representanter fra sekretariatet.

I tillegg til dette ble det arrangert et informasjons- og innspillmøte for kunstnerorganisasjonene 15. januar. Hensikten med møtet var å orientere om oppdraget og om det videre arbeidet. Hver kunstnerorganisasjon ble også invitert til å gi et kort muntlig innspill om forhold og hensyn de anser som viktige i lys av oppdraget. Det ble også oppfordret til å sende inn skriftlige innspill i etterkant av møtet. Det kom inn 14 innspill fra følgende organisasjoner:

- Kunstnernettverket
- Den norske Forfatterforening
- Norske scenografer
- Forbundet Frie Fotografer
- Norske Kunsthåndverkere
- Norsk Skuespillerforbund
- Norske Billedkunstnere
- Norske Dansekunstnere
- Norsk Oversetterforening
- Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere
- Kritikerlaget
- Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
- Musikernes fellesorganisasjon
- Dramatikerforbundet

Innspillene er vedlagt.

1.2 Avgrensninger

Oppdraget favner vidt og Utvalget har derfor funnet det nødvendig å avgrense oppgaven. Det innebærer at det er behov for ytterligere utredning av noen av forholdene som er tatt opp til vurdering. Dette gjelder også spørsmålet om kostnader og fremdriftsplan.

Vurderingene som fremkommer bygger på erfaringsbasert kunnskap som Utvalget besitter i kraft av sin rolle som forvalter av stipendordningene. På noen områder er det behov for en mer systematisk kunnskapsinnhenting som grunnlag for forslag om konkrete endringer.

1.3 Kapitteloversikt

Utredningen har sju kapitler. I kapittel 2 gis en overordnet oversikt over organiseringen av Statens kunstnerstipend i dag. Kapittel 3 til 6 er Utvalgets vurderinger i henhold til de fire hovedtemaene i oppdragsbrevet fra Kulturdepartementet. Rekkefølgen på kapitlene er endret i forhold til brevet for å tydeliggjøre sammenhengen mellom de ulike vurderingstemaene. Stipendkomitéstrukturen behandles i kapittel 3. I kapittel 4 og 5 behandles spørsmålet om Utvalgets mandat og ansvar i forhold til oppnevningen av stipendkomiteene, budsjettsøknad og kvotefordelingen. I kapittel 6 behandles temaer som gjelder stipendstrukturen. Hvert av disse kapitlene består av en innledning, en vurderingsdel der aktuelle temaer belyses og drøftes, og en oppsummering med konkrete anbefalinger som Utvalget gir på bakgrunn av vurderingene. I kapittel 7 gis en kortfattet oversikt over hvilke endringer som vil medføre merkostnader, samt Utvalgets vurderinger med hensyn til den videre prosessen.

2. BESKRIVELSE AV DAGENS ORGANISERING

2.1 Stipendkomitéstrukturen

Stipendkomiteenes hovedoppgave er å innstille til stipend i henhold til lov- og regelverk innenfor de økonomiske rammene som er fastsatt i kvotebrevet. Komiteene innstiller også til fortsatt opprettholdelse eller bortfall av garantiinntekt, og de avgir uttalelser i saker som gjelder omdisponering av stipend, søknad om lengre permisjoner og klagesaker.

Stipendkomiteene skal bestå av minst tre medlemmer med eventuelle varamedlemmer. Komiteene er beslutningsdyktige når minst tre medlemmer, eller deres varamedlemmer, er til stede. De komiteene som har flest medlemmer p.t. er stipendkomiteen for musikere, sangere og dirigenter med 14, stipendkomiteen for billedkunstnere med 10 og stipendkomiteen for skjønnlitterære forfattere med 9. Varamedlemmer er ikke tatt med i disse tallene. Totalt i 2016 er det 124 komitémedlemmer som er involvert i arbeidet med å innstille til statens kunstnerstipend, i snitt litt over fem medlemmer pr. komité. Varamedlemmer er ikke tatt med.

De fleste komiteene har en sekretær, eventuelt flere, som er ansatt i kunstnerorganisasjonen. I fire komiteer ivaretas sekretærfunksjon av komiteens leder eller et annet medlem. Sekretærfunksjonen i stipendkomiteen for andre kunstnergrupper har de siste årene blitt ivaretatt av Utvalgets sekretariat.

Sekretærens oppgave er å legge til rette for stipendkomiteens arbeid. Dette gjøres ved å informere medlemmene om mandat og regelverk, innkalle til og gjennomføre møter, påse at komiteens arbeid og innstillinger er i henhold til lov- og regelverk, registrere komiteens innstillinger og være kontaktperson for Utvalgets sekretariat, som ikke er representert på disse møtene.

Det er store variasjoner komiteene i mellom med hensyn til hvor mange søknader den enkelte komité behandler. Stipendkomiteen for billedkunstnere er den komiteen som behandler desidert flest søknader, hele 3306 av totalt 8188 (gjennomsnittlig antall søknader 2014-2016). Dette utgjør ca. 40 prosent av den totale søknadsmengden. De komiteene som kommer nærmest i søknadsmengde får langt færre søknader til behandling, selv om det også her er snakk om et høyt antall (gjennomsnittlig antall søknader 2014-2016), henholdsvis 740 (musikere, sangere og dirigenter), 641 (kunsthåndverkere) og 511 (skjønnlitterære forfattere).

Blant komiteene med færrest søknader finner vi interiørarkitekter, filmkritikere, teatermedarbeidere, journalister og arkitekter, som har hatt henholdsvis 2, 6, 7, 9 og 21 søknader i gjennomsnitt til behandling i perioden 2014-2016.

Den enkelte kunstner kan sende inn flere søknader, for eksempel om både arbeidsstipend og diversestipend. Antallet søkere er derfor vesentlig lavere enn antallet søknader. Summen av antall unike søkere pr. komité, gjennomsnittet for 2014-2016, er 4380. Noen kunstnere sender søknader til flere komiteer og er derfor telt mer enn én gang – det faktiske antallet unike søkere til statens kunstnerstipend er dermed noe lavere enn 4380.

I tillegg til stor variasjon mellom de enkelte stipendkomiteene med hensyn til søknadsmengde, er det også stor variasjon når det gjelder kvoter som den enkelte komité har til rådighet. Kvotefordelingen er heller ikke «matematisk rettferdig». Det er således relativt

stor variasjon i tilgang på stipend i de ulike gruppene også når man tar hensyn til forskjellene i antall søkere. Kvoten fordeles på 23 kunstnergrupper – kunstnergruppen kritikere omfatter alle kritikere, inkludert filmkritikere, men filmkritikere har en egen komité. Kvoten til kritikere fordeles derfor på disse to komiteene.

I 2016 er det til sammen 130 arbeidsstipend og arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere i gruppen billedkunstnere (26 % av totalt antall hjemler for alle grupper), og 262 garantiinntekter og stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere (54 % av totalt antall hjemler for alle grupper). Disse tallene inkluderer flerårige stipend tildelt tidligere år som fortsatt løper. I tillegg har gruppen en kvote på 3 814 000 kroner til diversestipend og 4 809 000 kroner til diversestipend for nyutdannede kunstnere. Beløpene inkluderer ikke overførte midler fra tidligere år.

I den andre enden av skalaen er det flere kunstnergrupper som ikke har kvoter på alle stipendtyper. Teatermedarbeidere og journalister har eksempelvis bare diversestipendkvoter, henholdsvis 51 000 kroner og 58 000 kroner i 2016. Arkitekter og interiørarkitekter har heller ikke egne kvoter utover diversestipend, henholdsvis 65 000 kroner og 60 000 kroner i 2016 – overførte midler fra tidligere år holdt utenom. Men stipendkomiteen for arkitekter og interiørarkitekter kan innstille kandidater til arbeidsstipend, arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere og stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere til stipendkomiteen for andre kunstnergrupper. Denne komiteen fastsetter endelig innstilling etter en vurdering av øvrige søknader som komiteen behandler. Kritikere har kun kvoter på arbeidsstipend i tillegg til diversestipend. Faglitterære forfattere og oversettere har kvote på arbeidsstipend og langvarige stipend/garantiinntekt (2 hjemler) i tillegg til diversestipend.

Det er også stor variasjon mellom komiteene med hensyn til søknadsportefølje og bredde i kunstuttrykk som behandles. Stipendkomiteen for billedkunstnere behandler søknader innenfor et stort spenn som også i noen grad overlapper områder andre komiteer dekker. Innenfor tekst er det større grad av spesialisering. Det er egne komiteer for henholdsvis skjønnlitterære forfattere (voksne), barne- og ungdomslitterære forfattere, dramatikere, faglitterære forfattere og oversettere, skjønnlitterære oversettere, kritikere og journalister.

Et annet element som særpreger arbeidet til enkelte stipendkomiteer, særlig innenfor litteratur og visuell kunst, er at de i tillegg til å behandle søknader om statens kunstnerstipend også behandler søknader om midler fra ordninger som kunstnerorganisasjonene selv forvalter, normalt ulike vederlagsordninger. Eksempelvis behandler stipendkomiteen for billedkunstnere vederlagsstipend og statlige stipend under ett. Et annet eksempel er Forfatterforeningens litterære råd som er stipendkomité for både Statens kunstnerstipend og for foreningens eget vederlagsfond.

Ansvar for å administrere stipendkomitévederlag ble overført fra Kulturdepartementet til Statens kunstnerstipend i 2003. Dette gjelder vederlag til alle kunstnergrupper bortsett fra billedkunstnere og kunsthåndverkere. Disse får tilskudd til komitéarbeidet fra en annen post på statsbudsjettet og er dermed ikke omfattet av ordningen. I etterkant av søknadsrunden sender sekretariatet ut et tilbud til de aktuelle kunstnerorganisasjonene, og de får en frist til eventuelt å be om forhandlinger om vederlaget. Den totale bevilgningen skal også dekke de direkte utgiftene til stipendkomiteen for andre kunstnergrupper der medlemmene får honorar og reisegodtgjørelse etter statens regelverk.

Fordelingen av stipendkomitévederlag mellom de ulike kunstnergruppene følger i stor grad den opprinnelige som ble overtatt fra departementet da Statens kunstnerstipend fikk ansvaret for ordningen. Det har vist seg å være vanskelig å overføre midler mellom kunstnergrupper. Når den totale bevilgningen har økt, har det imidlertid vært mulig å foreta en viss omfordeling ved å prioritere grupper som har relativt lite midler per søknad. Kunstnerorganisasjonene kan disponere stipendkomitévederlaget slik de ønsker, og Utvalget har ikke kunnskap om hvordan tilskuddet blir brukt og hvordan komitémedlemmene honoreres. Organisasjoner som har vært i forhandlinger med sekretariatet om stipendkomitévederlaget, har imidlertid uttrykt at vederlaget ikke dekker de faktiske utgiftene til komitéarbeidet. Det er grunn til å anta at det er store variasjoner med hensyn til hvor stor del av utgiftene som blir dekket inn av tilskuddet.

2.2 Oppnevningsprosedyrer – stipendkomiteene

Stipendkomiteene er faglige sakkyndige organer for Utvalget. De oppnevnes på følgende måte i følge forskriftens punkt 8.2.1 andre ledd:

«Stipendkomiteer oppnevnes for et tidsrom på inntil tre år av kunstnerorganisasjonens generalforsamlinger, årsmøter eller annen innretning som organisasjonene anser som høyeste fungerende myndighet i slike saker.»

Dette gjelder 23 komiteer. Den 24. komiteen - stipendkomiteen for andre kunstnergrupper - oppnevnes av Utvalget.

Forskriften åpner for at departementet, eller den departementet delegerer til, kan oppnevne en stipendkomité dersom det ikke utpeker seg en representativ organisasjon med nødvendig sakkyndighet, dersom kunstnerorganisasjonen ikke oppnevner sakkyndig komité innen fastsatt frist eller hvis komiteens innstilling ikke er gjort i henhold til retningslinjene som er gitt. Etter det Utvalget kjenner til, har det ikke forekommet tilfeller der departementet har oppnevnt stipendkomiteer.

Siden 2003 har Utvalget, på oppdrag for departementet, oppnevnt stipendkomiteen for andre kunstnergrupper. Denne komiteen behandler tverrfaglige søknader og søknader som ikke hører naturlig hjemme i noen av de andre komiteene. I tillegg innstiller komiteen til de ulike arbeidsstipendordningene dersom kunstnergruppene arkitekter og interiørarkitekter har innstilt noen søkere til disse ordningene. Det er fast praksis at Utvalget inviterer kunstnerorganisasjonene til å foreslå kandidater, men Utvalget er ikke bundet til å oppnevne blant de foreslåtte, og kandidater kan også innhentes på annen måte der det anses som nødvendig. Stipendkomiteen for andre kunstnergrupper oppnevnes for to år, med mulighet for gjenoppnevning. Komiteen skal bestå av minst 3 og maksimum 7 medlemmer, samt to varamedlemmer. Det tilstrebes en overlapping på minst én representant mellom to komitéperioder.

Kunstnerorganisasjonene har en sentral rolle i dagens organisering i og med at de oppnevner stipendkomiteene. Flere kunstnerorganisasjoner har beskrevet hvordan prosessen i forkant av oppnevning av ny stipendkomité forløper i sine innspill til Utvalget.

2.3 Utvalgets mandat og ansvar

Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere (Utvalget) har fem medlemmer med varamedlemmer, og oppnevnes av Kulturdepartementet for fire år av gangen. To av medlemmene oppnevnes etter innstilling fra Kunstnernettverket.

Utvalgets hovedoppgave er å forvalte Stortingets bevilgning til statens stipend og garantiinntekter for kunstnere. Stipendtildelingene skjer på grunnlag av begrunnede innstillinger fra 24 sakkyndige stipendkomiteer, der de kriterier som ligger til grunn for innstillingene er kunstnerisk kvalitet og aktivitet. Tildelingene blir gjort etter en vurdering av om stipendkomiteenes innstillinger er i tråd med de krav som følger av forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere. Utvalget gir også veiledning til stipendkomiteene om forståelsen av regelverket og om utvalgspraksis. Videre påser Utvalget at tildelingene er innenfor de økonomiske rammene gitt i kvotefordelingen.

Utvalget fremmer forslag til kvotefordeling til Kulturdepartementet. Kulturdepartementet sender forslaget på høring til kunstnerorganisasjonene, før den endelige kvotefordelingen vedtas av departementet. Forslaget fremmes kort tid etter at forslag til årets statsbudsjett er lagt frem, og blir justert dersom det endelige stortingsvedtaket medfører endringer i dette. Utvalgets forslag er basert på fjorårets fordeling mellom kunstnergruppene, slik at det har etablert seg en praksis der eksisterende hjemler eller midler ikke omfordeles fra en kunstnergruppe til en annen. Utvalgets forslag til fordeling av friske midler, det vil si nye stipendhjemler eller friske midler til diversestipend, blir gjort etter bestemte prinsipper. Når det gjelder diversestipend for nyutdannede kunstnere, er antall søkere til årets runde et av de kriteriene som blir lagt til grunn for fordelingen mellom de gruppene som er omfattet av ordningen. Departementet har ikke endret vesentlig på Utvalgets forslag til kvotefordeling de siste årene, og Utvalgets prinsipper er heller ikke kommentert.

I tillegg til det som er nevnt ovenfor, vurderer Utvalget yrkesaktiviteten til innehavere av garantiinntekt, behandler klager på avslag og avvisning og behandler søknader om omdisponeringer og permisjoner. Beroende på sakens karakter, vil det innhentes uttalelse fra den aktuelle stipendkomiteen før vedtak fattes. Iverksettelse av tiltak ved manglende overholdelse av betingelser for tildeling er også en del av Utvalgets mandat.

Oppnevning av stipendkomiteen for andre kunstnergrupper er også en av Utvalgets oppgaver, se avsnittet Oppnevningsprosedyrer – stipendkomiteene.

Utvalget avgir innspill til utredninger og høringsuttalelser. Som eksempel kan nevnes at stipendkomiteenes ledere og sekretærer ble invitert til møte med Utvalget der Vigdis Moe Skarstein presenterte sin utredning «Kunstens autonomi og kunstens økonomi» fra 2015. Slike dialogmøter har også vært arrangert tidligere, gjerne med utvalgte komiteer, i forbindelse med et utvalgsmøte. Det avholdes også et eget møte med lederen for stipendkomiteen for andre kunstnergrupper årlig. Også i forkant av denne utredningen har det vært arrangert et møte, men da med kunstnerorganisasjonene.

Utvalget utgjør også styret for Anton Christian Houens og Conrad Mohrs legat for kunstnere. Styrets oppgaver omfatter tildeling av legatstipend – etter innstilling fra stipendkomiteene – godkjenning av årsregnskap, plassering av legatets midler og eventuelle andre oppgaver i tilknytning til forvaltningen av legatet.

Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstneres sekretariat tilrettelegger sakene før de blir behandlet.

2.4 Stipendstrukturen

Stipend- og garantiinntektsordningen skal legge til rette for at enkeltkunstnere, gjennom å motta direkte tilskudd fra staten, skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv. Ved tildeling skal det bare legges vekt på kunstnerisk kvalitet og aktivitet. Forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere, fastsatt av Kulturdepartementet i 1998 og sist endret i 2013, er regelverket som i dag ligger til grunn for stipendkomiteenes innstillinger og Utvalgets tildelinger.

Arbeidsstipend skal gi kunstnere anledning til å arbeide med prosjekt eller fordypningsoppgaver for å videreutvikle sitt kunstnerskap. Stipendene blir gitt for en periode fra ett til fem år. Det er ingen øvre aldersgrense for tildeling av stipendet. I 2016 er det totale antall arbeidsstipend 336, som inkluderer både nytildelte og videreførte stipend.

Arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere skal gi yngre kunstnere i etableringsfasen anledning til å utvikle seg kunstnerisk og bedre muligheten til å leve av sitt virke som kunstner. Stipendene blir gitt for en periode fra ett til tre år. I 2016 er det totale antallet stipend 167, som inkluderer både nytildelte og videreførte stipend. I år gir tildelingsbrevet Utvalget mulighet til å overføre stipend mellom de to arbeidsstipendordningene, og flere stipendkomiteer har derfor benyttet seg av muligheten til å omdisponere stipendhjemler fra den ene ordningen til den andre. Årsbeløpet i 2016 for begge stipendene er 229 609 kroner.

Stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere ble tildelt for første gang i 2014. Stipendene er opprettet for å erstatte garantiinntektsordningen, som er under utfasing. Ordningene omfatter samme kunstnergrupper som garantiinntekten. Stipend for etablerte kunstnere skal gi kunstnere anledning til å utvikle sitt kunstneriske virke over en lengre periode og til å kunne ha kunstnerisk aktivitet som sin hovedbeskjeftigelse. Det tildeles for ti år, men bortfaller når mottaker fyller 67 år. Stipend for seniorkunstnere skal sikre mottakerne økonomisk trygghet slik at de kan ha kunstnerisk aktivitet som sin hovedbeskjeftigelse. Det tildeles yrkesaktive kunstnere som er 57 år eller eldre for perioden frem til mottakeren fyller 67 år. Ved utgangen av 2015 var det 220 som sto i de to stipendordningene. Dette tallet omfatter innehavere av garantiinntekt som har benyttet seg av tilbudet om å gå over til stipend. Det bevilges midler til et samlet antall stipendhjemler for de to ordningene, og stipendkomiteene står dermed fritt til hvorvidt de vil innstille til den ene eller andre ordningen når det er frigjort hjemler for tildeling. Årsbeløpet for stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere var 233 945 kroner fra 1. mai 2015. Ved tildeling går stipendiaten inn i ordningen den måneden hjemmelen blir ledig.

Diversestipend skal være et bidrag til den enkelte søkers kunstneriske virksomhet. Det kan blant annet gis støtte til etablering, fordypning, kurs, reiser, materialer, utstyr, markedsføring og konsulentbistand. Det er ingen aldersgrense for tildeling av stipendet. Maksimumsbeløpet i 2016 er 80 000 kroner, og det totale bevilgningen er 15,1 mill. kroner.

Diversestipend for nyutdannede kunstnere skal bidra til å lette overgangen til yrkeslivet for kunstnere som har gjennomført kunstutdanning på bachelor- eller masternivå. Stipendet erstatter stipend basert på gjennomført kunstutdanning, et rettighetsbasert stipend som ble

tildelt kunstnere som hadde fullført høyere kunstfaglig utdanning ved nærmere angitte høyskoler. Det er knyttet strenge formelle krav til diversestipend for nyutdannede kunstnere. Det kan gis støtte til samme type formål som ordinært diversestipend, men det er et begrenset antall kunstnergrupper som er omfattet av ordningen. Maksimumsbeløpet i 2016 er 90 000 kroner, og den totale bevilgningen er 14,2 mill. kroner. Tildelingsprosenten er høy, slik intensjonene med ordningen tilsier.

I 2016 gir tildelingsbrevet Utvalget mulighet til å overføre midler mellom de to diversestipendordningene.

Garantiinntekten skal gi kunstnere økonomisk trygghet og mulighet til å ha kunstnerisk aktivitet som sin hovedbeskjeftigelse. Den opphører ved fylte 67 år. Ordningen fases ut og blir erstattet av stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere, og det har ikke blitt tildelt nye garantiinntekter siden 2012. Kunstnere som allerede er i ordningen beholder garantiinntekten, men får årlig tilbud om å gå over til de langvarige stipendordningene. Ved utgangen av 2015 var det 262 igjen i garantiinntektsordningen. Maksimal garantiinntekt var 233 945 kroner fra 1. mai 2015.

Stipend for eldre fortjente kunstnere var et ikke-søkbart stipend som ble tildelt eldre kunstnere som en påskjønnelse for mangeårig og verdifull kunstnerisk innsats. Stipendet varer livet ut hvis det ikke sies opp av stipendiaten. Ordningen er under utfasing, og det har derfor ikke blitt tildelt nye stipend siden 2012.

Houens og Mohrs legatstipend tildeles billedkunstnere, arkitekter, utøvere innen arkitekturtilknyttet kunst det ene året, og forfattere, journalister, skuespillere, musikere og komponister det neste året. I tillegg settes det av midler til Houens arkitekturdiplom samme år som de visuelle gruppene blir tildelt stipend, disse midlene blir utbetalt på forespørsel fra Norske Arkitekters Landsforbund. Houens og Mohrs legat er regulert av egne vedtekter. Det er avkastningen av legatets kapital på snaut 5 mill. kroner, fratrukket administrative utgifter til regnskapsbyrå, revisor, gebyr til Stiftelsestilsynet o.l., som i henhold til legatets vedtekter skal tildeles som reise- og studiestipend. Det har vært vedvarende lavt rentenivå de siste år og følgelig lavt tildelingsbeløp. I 2015 var det totale tildelingsbeløpet 97 000 kroner som ble fordelt på fire stipendmottakere. På grunn av ytterligere nedgang i rentenivået, har styret vedtatt at det hverken skal tildeles stipend i 2016 eller 2017.

Alle stipend har søknadsfrist i midten av oktober, og søknadene sendes inn elektronisk. Det er mulig å søke om midler fra forskjellige ordninger innenfor samme kunstnergruppe, og det er også mulig å søke midler forbeholdt forskjellige kunstnergrupper. Forskriften setter imidlertid følgende begrensninger:

«Som hovedregel kan ikke samme kunstner få tildelt mer enn ett statlig stipend samme år. Mottakere av garantiinntekt, stipend for etablerte kunstnere, stipend for seniorkunstnere, arbeidsstipend, arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere kan likevel få tildelt diversestipend, diversestipend for nyutdannede kunstnere og utstillingsstipend.»

Søknadene registreres av Kulturrådet før de distribueres til stipendkomiteene. Det er disse som foretar vurderingen av kunstnerisk kvalitet og aktivitet. Komiteenes innstillinger til stipend blir så kontrollert mot regelverk og kvotefordeling av sekretariatet, før Utvalget behandler innstillingene på tildelingsmøtet i mars/april. Kort tid etter møtet blir tildelingene

offentliggjort. Dette innebærer at det går et halvt år fra søknadsfristens utløp i oktober, til tildeling skjer.

3. STIPENDKOMITÉSTRUKTUREN

3.1 Innledning

Kulturdepartementet ber i oppdragsbrevet Utvalget om å vurdere stipendkomitéstrukturen og eventuelt foreslå endringer som kan bidra til en forenkling av søknadsprosessen. Utvalget er også bedt om å se nærmere på om det er behov for tilpasninger i lys av dagens kunstnerpraksis. Vurderingen skal i tillegg omfatte spørsmålet om hvilken plass randsonegrupper og kunstnergrupper som p.t. ikke har tilgang til enkelte stipendordninger skal ha i komitéstrukturen.

Det er gitt en kort oppsummering av dagens komitéstruktur i kapittel 2. I drøftingene som følger har Utvalget lagt til grunn at stipendkomitéstrukturen skal sikre et godt grunnlag for den kunstfaglige vurderingen av alle søknader, sikre at forvaltningsmessige hensyn ivaretas, samt bidra til en god fordeling av midlene mellom og innenfor de ulike kunstområdene. Det er videre sett på om det er svakheter ved dagens struktur som kan avhjelpes ved å redusere antall stipendkomiteer gjennom avvikling eller sammenslåing, samt hvilke konsekvenser eventuelle omlegginger vil kunne få. Utvalget vurderer disse spørsmålene hver for seg. Anbefalingene til slutt i kapitlet er gitt etter en helhetlig vurdering av alle disse aspektene.

Komitéstrukturen kjennetegnes av et stort antall komiteer med stor variasjon i antall medlemmer, antall søkere og tilgang på kvoter. 23 av komiteene oppnevnes av kunstnerorganisasjonene og komitémedlemmene oppnevnes hovedsakelig på bakgrunn av sin faglige kompetanse. Oppnevningsprosedyrene er drøftet i kapittel 4. Flere kunstnerorganisasjoner trekker frem fagfelle-vurderingen som et sentralt og viktig element i dagens organisering.

Kunstnerorganisasjonene var pådrivere for å etablere stipendordningene. Også i dag spiller organisasjonene en viktig rolle, som interessepolitisk talerør for kunstnerne og som tilrettelegger for stipendbehandlingen. Organisasjonene rekrutterer og oppnevner medlemmer til stipendkomiteene, og fungerer som sekretariat for stipendkomiteene.

Det forhold at stipendkomitéstrukturen er så nært sammenfallende med organisasjonsstrukturen gir både gevinster og utfordringer i forvaltningen av de statlige stipendmidlene. Kunstnerorganisasjonene er opprettet for å ivareta kunstnernes faglige og økonomiske interesser. Det er ikke gitt at denne inndelingen fortsatt er den mest hensiktsmessige for å vurdere søknader og innstille til statens kunstnerstipend.

Disse og andre forhold som har betydning for vurderingen av stipendkomitéstrukturen er drøftet nærmere nedenfor. Utvalget påpeker at det er behov for en ytterligere utredning av enkelte av disse forholdene i dialog med kunstnerorganisasjonene.

3.2 Vurderinger

3.2.1 Randsonegrupper

Flere av gruppene som i dag omfattes av stipend- og garantiinntektsordningen befinner seg i utkanten av kunstens kjerneområder. Dette er grupper som kjennetegnes ved at de inkluderer

både kunstnerisk virksomhet og det som kan betegnes som faglig, ikke-kunstnerisk virksomhet. Enkelte av gruppene inkluderer fagområder som hovedsakelig har sin verdi i å støtte opp om kunstens kjerneområder, men som ikke selv er et eget kunstområde.

Randsonegruppene omfattes av statens stipend- og garantiinntektsordning i kraft av at de har egne stipendkvoter og egen stipendkomité. De fleste av disse har imidlertid få søkere og begrensede kvoter til rådighet, jf. omtale i kapittel 2.1. Søkerne til randsonegruppene søker ofte om stipend fra flere kunstnergrupper. Eksempler på randsonegrupper er arkitekter, interiørarkitekter, journalister og teatermedarbeidere. Utvalget har vurdert det slik at åtte av kunstnergruppene under statens kunstnerstipend kan karakteriseres som randsonegrupper.

Det overordnede formålet med stipend- og garantiinntektsordningen er å legge til rette for kunstnerisk virksomhet, jf. forskriftens punkt 3 og de særskilte formålsbestemmelsene for det enkelte stipend. Målgruppen er profesjonelle kunstnere. Erfaring viser imidlertid at søkere og stipendkomiteer innenfor randsonegruppene ofte oppfatter at egen kvote betyr at søkere som omfattes av gruppen kan tildeles stipend uansett stipendprosjektets karakter – dvs. uavhengig av om aktiviteten er kunstnerisk virksomhet eller ikke. Dette lar seg vanskelig forene med forskriftens bestemmelser, og byr derfor på utfordringer i forbindelse med Utvalgets håndheving av den.

Utvalgets vurdering

Utvalget mener det er viktig å sikre at stipendmidlene som forvaltes gjennom statens kunstnerstipend, går til reell kunstnerisk virksomhet.

Med gjeldende forskrift som utgangspunkt mener Utvalget at egne stipendkomiteer og øremerkede kvoter for randsonegruppene bør avvikles. Gruppene det er snakk om har relativt få søknader og begrensede stipendkvoter. Et ytterligere argument for å avvikle disse gruppene, er behovet for å forenkle komitéstrukturen. En reduksjon i antall stipendkomiteer vil bidra til dette.

Utvalget mener ellers det er behov for at enkelte grupper utredes videre med hensyn til innplassering i stipendkomitéstrukturen.

Utvalget vil samtidig understreke betydningen av at søkere med kunstneriske prosjekter innenfor avviklede grupper sikres en god faglig behandling i andre stipendkomiteer. Utvalget viser her til at stipendkomiteen for andre kunstnergrupper i dag behandler søknader fra flere mindre kunstnergrupper som ikke er representert med egen komité i dagens struktur.

Utvalget mener egne kvoter og stipendkomiteer for følgende grupper bør avvikles:

Arkitekter

Fagområdet arkitektur kjennetegnes bl.a. ved at det omfatter både kunstnerisk virksomhet og det Utvalget karakteriserer som faglig, ikke-kunstnerisk virksomhet. Blant søkerne til denne komiteen er det stor variasjon når det gjelder grad av kunstnerisk innhold i prosjektene og virksomheten det søkes støtte til. Noen søkere har en klart uttalt kunstnerisk målsetting med sitt virke, mens andre ikke har dette perspektivet.

- Antall søknader, snitt siste tre år: 21 (søknader til Houens og Mohrs legatstipend er ikke medregnet). Antall søkere, snitt siste tre år: 13.

- 2 av totalt 10 søkere i 2015 og 3 av totalt 12 søkere i 2016 søkte også i andre kunstnergrupper, hhv. billedkunstnere, scenografer, fotografer og kunsthåndverkere.
- Kvote: Kr 65 000, diversestipend. Gruppen har ikke egen kvote til øvrige stipend, men komiteen kan innstille kandidater til disse stipendene til stipendkomiteen for andre kunstnergrupper. Stipendkomiteen for andre kunstnergrupper vurderer eventuelle innstillinger opp mot øvrige søknader til stipendtypen.

Utvalget anser arkitekter som en randsonegruppe i forhold til det overordnede formålet med statens kunstnerstipend. Noen søkere er klart utenfor målgruppen for stipend. Utvalget vurderer det slik at søkere med kunstneriske prosjekter innen denne kategorien vil kunne få en grundig faglig behandling i andre komiteer ved en eventuell avvikling. Erfaringene viser at mange aktuelle søknader fra arkitekter ligger nær opp mot kunstuttrykkene innen visuell kunst. Den lave søkingen tillegges også vekt i Utvalgets vurdering.

Interiørarkitekter

I likhet med arkitektur, omfatter dette fagområdet både kunstnerisk virksomhet og faglig, ikke-kunstnerisk virksomhet. Forholdet gjenspeiles til en viss grad i søknadene: Sett over tid er det variasjon når det gjelder kunstnerisk innhold og målsetting i søknadene.

- Antall søknader, snitt siste tre år: 2 (søknader til Houens og Mohrs legatstipend er ikke medregnet). Antall søkere, snitt siste tre år: 2. Begge søkere i 2015 og 2016 søkte også til andre komiteer, hhv. kunsthåndverkere og andre kunstnergrupper.
- Kvote: Kr 60 000, diversestipend. Gruppen har ikke egen kvote til øvrige stipend, men komiteen kan innstille kandidater til disse stipendene til stipendkomiteen for andre kunstnergrupper. Stipendkomiteen for andre kunstnergrupper vurderer eventuelle innstillinger opp mot øvrige søknader til stipendtypen.

Utvalget anser interiørarkitekter som en randsonegruppe i forhold til det overordnede formålet med statens kunstnerstipend. Videre vurderer Utvalget det slik at søkere med kunstneriske prosjekter innen denne kategorien vil kunne få en grundig faglig behandling i andre komiteer ved en eventuell avvikling. Den lave søkingen tillegges også vekt i Utvalgets vurdering.

Teatermedarbeidere

Graden av selvstendig kunstnerisk virksomhet blant søkerne i denne kategorien varierer. Av innstilte til stipend de siste årene, er det flere som arbeider innenfor videodesign og kostymedesign, felt som i dag også dekkes av stipendkomiteen for scenografer og kostymedesignere.

- Antall søknader, snitt siste tre år: 7. Antall søkere, snitt siste tre år: 7. 4 av søkerne i 2015 søkte også til andre komiteer, hhv. andre kunstnergrupper, kunsthåndverkere, fotografer og sceneinstruktører.
- Kvote: Kr 51 000, diversestipend.

Utvalget anser teatermedarbeidere som en randsonegruppe i forhold til det overordnede formålet med statens kunstnerstipend. Videre vurderer Utvalget det slik at søkere med kunstneriske prosjekter innen denne kategorien vil kunne få en grundig faglig behandling i

andre komiteer ved en eventuell avvikling. Den lave søkingen tillegges også vekt i Utvalgets vurdering.

Journalister

Søkerne i denne kategorien arbeider i hovedsak innenfor feltene sakprosa, skriftlig journalistikk eller dokumentarfotografi. Graden av kunstnerisk tilnærming til prosjektene er varierende. Se for øvrig omtale av gruppen kritikere og faglitterære forfattere.

- Antall søknader, snitt siste tre år: 9. Antall søkere, snitt siste tre år: 9. 5 av søkerne i 2016 søkte også til andre komiteer, hhv. fotografer, faglitterære forfattere, kritikere og billedkunstnere.
- Kvote: Kr 58 000, diversestipend.

Utvalget anser journalister som en randsonegruppe i forhold til det overordnede formålet med statens kunstnerstipend. Utvalget mener at søkere med kunstneriske prosjekter vil kunne bli vurdert og få en grundig behandling i andre komiteer ved en eventuell avvikling. Den lave søkingen tillegges også vekt i Utvalgets vurdering.

Filmkritikere

Se omtale av kritikere i neste punkt.

Utvalget vurderer at følgende grupper bør utredes videre med hensyn til innplassering i stipendkomitéstrukturen:

Kritikere, inkludert filmkritikere

Kritikere spiller en viktig rolle i kunst- og kulturlivet. Kritikken bidrar til å eksponere kunsten og til å sette den i en kontekst som gir den relevans og aktualitet. Kritikeren er en formidler, en brobygger mellom kunstner og publikum, som synliggjør kunsten og kunstnerens intensjoner. Kritikken har dermed også en pedagogisk funksjon, og den bidrar til å stimulere den generelle interessen for kunst i offentligheten.

Utvalget vil understreke viktigheten av at kritikere, på lik linje med kunstnere, har gode betingelser for å utøve sitt yrke og fordype seg innenfor sitt felt. Det er også viktig at det finnes et mangfold av kritikere for å sikre at uttrykksmangfoldet i kunstverden synliggjøres og diskuteres. Disse forholdene er anerkjent bl.a. gjennom en tydelig satsing på kritikere de siste årene og en øremerking av nyopprettede stipend til denne gruppen.

Utvalget stiller imidlertid spørsmål ved om kritikere bør få midler gjennom statens kunstnerstipend. Utvalget legger til grunn at målgruppen for stipendordningene er kunstnere og at stipendene er forbeholdt aktiv kunstnerisk virksomhet. Kritikernes virksomhet er ikke omfattet av forskriften i og med at deres virksomhet ikke er kunstnerisk. Det kan også diskuteres om dagens løsning, der kritikere og kunstnere konkurrerer om de samme midlene innenfor samme stipendordning, er heldig.

Utvalgets vurdering når det gjelder kritikere som stipendgruppe, er at støtten til kritikere bør forvaltes gjennom andre ordninger enn statens kunstnerstipend. Kritikere som gruppe innenfor statens kunstnerstipend bør avvikles, og stipendstøtten forvaltes av andre. Dersom gruppen skal opprettholdes innenfor statens kunstnerstipend, mener Utvalget at forskriftens

bestemmelser med hensyn til formål, målgruppe og tildelingskriterier må gjennomgå og revideres for å sikre at kritikernes plass innenfor stipendordningene er tydelig hjemlet.

Særskilt om filmkritikere

Kvoten til kritikere omfatter også filmkritikere. Denne gruppen har imidlertid egen stipendkomité. Antallet søknader til de stipendene komitéen forvalter er lavt, gjennomsnittlig seks søknader de siste tre årene. Utvalget kan ikke se at det er grunnlag for å opprettholde en egen komité for denne gruppen og mener at søknader fra kritikere bør vurderes samlet dersom gruppen opprettholdes, jf. drøftingen over.

Faglitterære forfattere og oversettere

Ikke alle former for faglitteratur kan betegnes som kunst, og ikke alle faglitterære forfattere kan betegnes som kunstnere. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening anfører i sitt skriftlige innspill til Utvalget at faglitterære forfattere inntar en stadig viktigere mellomposisjon mellom den spesialiserte fagformidlingen og den rene kunsten. Utvalget mener at nettopp denne mellomposisjonen gjør det utfordrende å definere kunstnerisk virksomhet innenfor denne kategorien. Noen forfattere har tydelige kunstneriske målsettinger, andre har åpenbare faglige målsettinger.

Utvalget mener det bør foretas en nærmere kartlegging av denne gruppen som utgangspunkt for en tydelig presisering av hva slags faglitterær virksomhet som faller innenfor formålet med stipendordningene. Se for øvrig også omtale av det litterære feltet i avsnittet om sammenslåing.

Folkekunstnere

Gruppen består av både kunstnere innenfor ulike kunstfelt, for eksempel musikk og dans, og søkere som har en virksomhet som er hovedsakelig forankret i håndverkstradisjoner. Mange søkere fremhever det tradisjonsbærende elementet i deres virksomhet, og formidlingsaspektet står sentralt.

Utvalget mener det er viktig å bevare og stimulere til et mangfold av kunstneriske uttrykk, og at det derfor er viktig å opprettholde en komité som har et særskilt ansvar for folkekunsten. Utvalget mener samtidig at denne gruppen bør avvikles i sin nåværende form og at det i stedet bør opprettes en ny komité for tradisjonskunst for kunstnere som arbeider med tradisjonsbåren kunst uavhengig av opprinnelsesland. I dag preges kunstlivet av at et økende antall kunstnere skaper og utøver tradisjonskunst fra ulike deler av verden. En ny komité for tradisjonskunst skal sikre at dagens mangfold og bredde av uttrykk innen tradisjonskunst er dekket av de statlige stipendordningene. Utvalget understreker at søkere til gruppen skal være profesjonelle kunstnere innenfor sitt felt og hovedsakelig bo og virke i Norge, i tråd med forskriften.

3.2.2 Kunstnerpraksiser og søknadsvurdering

Utviklingen i kunstfeltene har de siste årene vært preget av en stadig sterkere tverrfaglighet. Mange kunstnere tar i bruk nye metoder og materialer, og kombinerer ulike uttrykk, medier og formater. Lojaliteten til tradisjonelle rammer endres, og kunsten blir til i spennet mellom etablerte og nye sjangre og disipliner. Dette medfører at det stilles store krav til stipendkomiteenes evne til å vurdere prosjekter og kunstnerskap som beveger seg utover det spesifikke kunstfeltet. Evnen til å vurdere kunst tilhørende nærliggende kunstdisipliner og kunstfelt blir vesentlig. Kunstnernettverket kommenterer dette i sitt skriftlige innspill til

Utvalget, og skriver bl.a. at deres generelle inntrykk er at stipendkomiteene er åpne for vurdering av kunstnerisk kvalitet uavhengig av kunstnerens formelle bakgrunn.

Mange kunstnere har også et flerfaglig kunstnerskap. Det innebærer at de arbeider med ulike disipliner og uttrykk i separate kunstneriske prosjekter. Et eksempel på flerfaglig kunstnerskap er en scenekunstner som arbeider både som danser og skuespiller. Det store antallet komiteer medfører at mange av disse kunstnerne hører hjemme i flere kunstnergrupper. Videre påvirker det store antallet komiteer hvordan ulike kunstnerpraksiser blir vurdert. Med mange komiteer, er det på enkelte områder en del overlapping mellom de ulike kunstfeltene når det gjelder type kunstnerisk virksomhet som vurderes. Dette gjelder for eksempel innenfor det visuelle feltet der fotografi er skilt ut som egen kunstnergruppe. Mange visuelle kunstnere som arbeider med fotografi arbeider også innenfor andre disipliner på det visuelle feltet. Dette medfører at det er mange kunstnerskap som vurderes av både stipendkomiteen for billedkunstnere og stipendkomiteen for fotografer. 63 prosent av søkerne i gruppen fotografer søkte også i gruppen billedkunstnere i 2015.

Utvalgets vurdering

Utvalget mener at en sammenslåing av enkelte komiteer innenfor nært beslektede kunstområder vil gi bedre grunnlag for en helhetlig vurdering av både tverrfaglige og flerfaglige kunstnerskap. Det vil også bidra til en reduksjon i antall dobbeltsøknader.

Det bør vurderes å slå sammen komiteer innenfor både litteratur, visuell kunst, scenekunst og musikk.

En viktig forutsetning for at en sammenslåing av komiteer har ønsket effekt, er at komiteene har kompetanse til å vurdere alle søknader og at de har tid og ressurser til å behandle alle søknader. Utvalget understreker at sammenslåingen ikke må medføre en svekkelse av mangfoldet, for eksempel ved at smale kunstuttrykk eller mindre synlige kunstnerskap kommer dårligere ut enn i dag.

3.2.3 Vurderingskompetanse

Et trekk ved dagens komitéstruktur er at det på noen av kunstområdene finnes flere spesialiserte komiteer som hver behandler sjangerspesifikke stipendsøknader. Det litterære feltet kan tjene som eksempel. Behandlingen av søknader innenfor dette feltet er delt mellom fem komiteer; henholdsvis stipendkomiteen for skjønnlitterære forfattere, stipendkomiteen for barne- og ungdomslitterære forfattere, stipendkomiteen for dramatikere, stipendkomiteen for skjønnlitterære oversettere og stipendkomiteen for faglitterære forfattere og oversettere. Styrken ved en slik komitéstruktur er at den sikrer spesialkompetanse i vurderingen av søknader til et utvalgt kunstområde. For andre kunstområder behandles imidlertid stipendene bredt innenfor én og samme komité. Eksempler her kan være stipendkomiteen for billedkunstnere (med unntak av fotokunst som har egen komité), stipendkomiteen for filmkunstnere og stipendkomiteen for andre kunstnergrupper. Nivået på inndelingen av komiteene i forhold til uttrykk og sjangre, er med andre ord forskjellig på de ulike kunstområdene.

Når det gjelder vurderingskompetanse er spørsmålet om man kan sikre god faglig behandling av søknader til alle kunstområder hvis antall komiteer reduseres. Færre komiteer vil

sannsynligvis medføre færre komitémedlemmer totalt, og dermed en annen kompetansemessig sammensetning enn i de sjangerspesifikke komiteene.

For å være i stand til å «innstille søkere på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering av kunstnerisk kvalitet og aktivitet» (jf. forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere, § 8.2.2) kreves at komiteene har fagkompetanse som gjør dem i stand til å gjenkjenne, forstå og vurdere kunstnerskap og søkerens kunstneriske planer på detaljnivå og i helhet. Et viktig poeng i denne sammenhengen er at noen kunstnerskap lar seg vanskeligere dokumentere i en søknad enn andre. For å kunne foreta en skjønnsmessig vurdering av kunstnerisk kvalitet og aktivitet kreves det derfor ofte at stipendkomiteen besitter en innsikt i og kjennskap til søkerens totale kunstnerskap utover det som kan leses ut av selve søknaden.

Et sentralt spørsmål når det gjelder fagkompetanse er hva som kan regnes for samme fagområde og hva som er relevant eller tilstrekkelig kompetanse for å vurdere et kunstnerskap.

Gjennom en omlegging til færre, men bredere komiteer vil man miste noe av den spesialkompetansen som dagens struktur sikrer. Fordelen vil være at vurderingen av det enkelte kunstnerskap vil kunne bli satt inn i en bredere faglig sammenheng. Når komitémedlemmene skal foreta skjønnsmessige vurderinger som går ut over det enkelte medlems spesialkompetanse, kreves økt språkliggjøring og evne til å begrunne de vurderinger som gjøres. En sammenslåing av komiteer kan dermed bidra til at den enkelte komité vil ha bredere kompetanse og at flere perspektiv bringes inn i de faglige diskusjonene. En fordel med en bredere sammensatt komité er at komiteen vil kunne fange opp utviklingstrekk og tendenser, og se området samlet, på en annen måte enn når man deler opp et kunstområde i spesialiserte komiteer.

Utvalgets vurdering

Utvalgets vurdering er at dagens struktur med mange komiteer sikrer at de enkelte søknadene underkastes en faglig kompetent vurdering. Utvalget er samtidig av den oppfatning at dette fortsatt vil sikres dersom nært beslektede kunstområder slås sammen. Dette kan bl.a. gjøres ved at det enkelte komitémedlem som oppnevnes har forutsetninger for å vurdere kunstnerskap innenfor flere uttrykk og nært beslektede felt. Etter Utvalgets mening vil en bredere sammensetning av komiteene og av komiteens portefølje enn det dagens struktur inviterer til, sikre at flere kunstfaglige perspektiver bringes inn i vurderingene av stipendsøknadene. Dette igjen vil stimulere til meningsutveksling og meningsbrytning i komitéarbeidet, noe som igjen vil kunne gi økt innsikt i og bevissthet om tendenser og utviklingstrekk på kunstområdene. Antallet medlemmer i de respektive komiteene må samtidig vurderes slik at man sikrer nødvendig kompetanse i de enkelte komiteene.

Utvalget understreker at endringer i komitéstruktur ikke må medføre en nedprioritering av smale uttrykk og kunstnere med mindre synlige kunstnerskap i tildelingene av stipender.

3.2.4 Kvoter

Bevilgningen til statens kunstnerstipend fordeles på de 24 kunstnergruppene gjennom kvotefordelingen. De ulike kunstnergruppens tilgang på stipendmidler avhenger av flere faktorer, jf. prinsippene som legges til grunn for Kulturdepartementets fastsettelse av kvotefordelingen. Det er bl.a. antall søkere, det generelle inntektsnivået i den aktuelle

kunstnergruppen og kunstnergruppens tilgang på stipendmidler gjennom andre ordninger. Som beskrevet i kapittel 2 er det store forskjeller i hva den enkelte kunstnergruppe har til rådighet. Noen kunstnergrupper har eksempelvis ikke kvoter til arbeidsstipend eller de langvarige stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere.

Fordelingen av kvotene til de ulike kunstnergruppene fastsettes av Kulturdepartementet etter forslag fra Utvalget og innspill fra kunstnerorganisasjonene. Praksisen over lang tid har imidlertid vært å opprettholde tidligere fastsatte kvoter innenfor de ulike kunstnergruppene og kun fordele friske midler. Det er som regel en begrenset andel friske midler til rådighet, og praksisen med ikke å omfordele eksisterende midler medfører derfor at det relative forholdet mellom kunstnergruppene når det gjelder tilgang på stipendmidler ikke endres stort fra det ene året til det neste. Dette medfører at det er vanskelig å justere gruppens kvoter i henhold til endringer i feltet.

Utvalgets vurdering

Dagens kvotestruktur bidrar til å opprettholde skjevheter i fordelingen mellom kunstnergruppene. Sammenslåing av komiteer vil medføre en sammenslåing av kvoter som vil gi større fleksibilitet med hensyn til fordelingen av kvotene. Dette vil motvirke at det oppstår og opprettholdes skjevheter i fordelingen mellom nært beslektede kunstområder.

Utvalget presiserer at det vil være behov for en helhetlig gjennomgang av kvotefordelingen når det er avgjort hvilke komiteer som eventuelt skal avvikles eller slås sammen.

3.2.5 Utvalgets forvaltningsansvar

Utvalgets hovedoppgave er å forvalte Stortingets bevilgning til statens stipend og garantiinntekter for kunstnere og påse at tildelingene er i tråd med de krav som følger av forskriften. Utvalget gir retningslinjer for stipendkomiteenes arbeid og har ansvar for å veilede komiteene om prinsippene for forsvarlig saksbehandling, føre tilsyn med at prinsippene følges, og påse at lovanvendelse og saksbehandling er korrekt. Mandatet følges opp på ulike måter, primært gjennom Utvalgets kontroll av stipendkomiteenes protokoller med innstilling til stipend og gjennom sekretariatets veiledning av komiteene i informasjonsmøter, utarbeidelse av skriftlig materiale og fortløpende dialog underveis i vurderingsarbeidet. Sekretariatet har i tillegg i oppgave å distribuere søknader til komitésekretærer og komitémedlemmer, gi opplæring i arbeidsmåter og rutiner for bruk av det elektroniske søknadsbehandlingssystemet og være brukerstøtte underveis i vurderingsarbeidet.

Stipendkomiteene består av medlemmer med stor faglig kompetanse og integritet, og med en høy bevissthet om ansvaret de har. Stipendkomiteenes sekretærer er, med unntak av sekretæren for stipendkomiteen for andre kunstnergrupper, som hovedregel ansatte i den kunstnerorganisasjonen som oppnevner komiteene. Sekretærene har både innsikt i eget kunstfelt, kunnskap om stipendordningene og kunnskap om aktuelt regelverk og retningslinjer.

Et særtrekk ved dagens komitéstruktur er at det er ansatte i kunstnerorganisasjonene selv som tilrettelegger for komitémøter, veileder komitémedlemmene og gjør sekretærarbeidet for komiteene. Utvalgets sekretariat er ikke til stede på komitémøtene. Sekretariatet og Utvalget har dermed i liten grad kunnskap om og innsikt i komiteenes vurderinger og arbeid, samtidig

som det er Utvalget som har det overordnede ansvaret for å påse at lov- og regelverk følges og at vurderingsarbeidet er i tråd med prinsipper for forsvarlig saksbehandling og god forvaltningsskikk i samtlige 24 komiteer. Dagens struktur gir slik sett utfordringer med hensyn til Utvalgets oppfølging av stipendkomiteene.

Fordi det ikke er noen faglig dialog eller kunnskapsutveksling mellom komiteene og Utvalget, tilflyter det lite kunnskap om utviklingstrekk eller tendenser på kunstområdene fra komiteene til Utvalget basert på søknadsbehandlingen. Dette er viktig kunnskap som grunnlag for å vurdere den årlige kvotefordelingen og som grunnlag for rådgiving til Kulturdepartementet.

Utvalgets vurdering

Utvalget mener at en reduksjon av antall komiteer vil gjøre det lettere å veilede og påse at regelverket følges likt i alle komiteer. Utvalget mener at dette også vil kunne bidra til økt dialog og informasjonsutveksling mellom stipendkomiteene og Utvalget, og mellom de ulike stipendkomiteene.

I tillegg er det vesentlig at stipendkomiteenes rolle som sakkyndige organer for Utvalget er tydelig.

Utvalget vil for øvrig påpeke at dette vil medføre et behov for å styrke de administrative ressursene i sekretariatet, selv ved en eventuell reduksjon i antall komiteer.

3.2.6 Samordning av søknadsbehandlingen

Flere stipendkomiteer tildeler stipend fra ulike vederlagsfond og legater som kunstnerorganisasjonene forvalter i tillegg til at de innstiller til statens kunstnerstipend. Dette gjelder hovedsakelig komiteer innenfor det litterære og det visuelle feltet. Kunstnernettverket og flere av kunstnerorganisasjonene påpeker i sine skriftlige innspill at denne samordningen gir effektiviseringsgevinster av både praktisk og økonomisk art. Dette er et argument for å opprettholde dagens stipendkomitéstruktur.

Samordningen har også en positiv effekt i et faglig perspektiv. Ved å vurdere alle søknader samlet, får komiteen en helhetlig oversikt over feltet, noe som gir et bedre utgangspunkt for innstillingsarbeidet.

En oppdeling av arbeidet vil være ugunstig sett i et økonomisk perspektiv. Det er imidlertid forvaltningsmessige konsekvenser ved en slik samordning som det er viktig å påpeke. Vurderingsarbeidet for henholdsvis organisasjonenes egne stipend og statens kunstnerstipend følger ulike regelverk og lovverk. Ordningene kan derfor ikke vurderes som parallelle eller sammenfallende i et forvaltningsmessig perspektiv. Behandlingen av søknader om statens kunstnerstipend må derfor skje uavhengig av behandlingen av søknader om andre stipend. Samordning bidrar til at stipendkomiteenes rolle som sakkyndige organer for Utvalget blir utydelig.

Utvalgets vurdering

Stipendkomitéstrukturen skal først og fremst sikre et godt grunnlag for den kunstfaglige vurderingen av søknadene, sikre at Utvalgets forvaltningsansvar ivaretas, og at det skjer en god fordeling av midlene mellom kunstområdene.

Utvalget vil understreke at det vil være nødvendig med en grundig gjennomgang av alle konsekvenser ved eventuelle sammenslåinger, praktiske og økonomiske. Dersom komiteer besluttes slått sammen, må det før implementering beskrives gode rutiner for forholdet mellom behandlingen av statens stipend og behandlingen av andre stipend for å redusere de praktiske og økonomiske konsekvensene i størst mulig grad. Utvalget understreker at eventuelle økninger i bevilgning til administrasjon ikke må gå på bekostning av bevilgningene til stipend.

3.2.7 Søknadsvolum og søknadsbehandling

En sammenslåing av stipendkomiteer vil innebære at de fleste komiteer får vesentlig flere søknader til behandling enn i dag. En viktig forutsetning for en omlegging av stipendkomitéstrukturen er derfor at det iverksettes tiltak for å redusere arbeidsbelastningen i komiteer og sekretariat.

Utvalgets vurdering

Følgende forslag til endringer i søknadsbehandlingen bør utredes videre:

Søknadsbehandlingen deles i flere runder

Arbeidsstipendene og diversestipendene utlyses separat slik at søknadene behandles i hver sin runde.

I dag utlyses alle stipendene samtidig. Det innebærer at all søknadsbehandling i komiteer, sekretariatet og Utvalget foregår innenfor samme tidsramme. Ved å dele arbeidet i to utlysninger, vil antall søknader og arbeidsbelastningen i den enkelte runde reduseres. Forslaget innebærer imidlertid at kunstnere som søker i begge runder vil måtte vurderes to ganger. Søknadsbehandlingen vil derfor samlet sett være mindre effektiv enn i dag, og de totale kostnadene vil bli høyere.

Utvalget mener likevel at dette vil gi en bedre fordeling av arbeidsbelastningen enn dagens ordning. Forslaget bør derfor utredes.

Vedtaksmyndighet delegeres til stipendkomiteene

Myndighet til å fatte vedtak om tildeling av diversestipend og diversestipend for nyutdannede kunstnere delegeres til stipendkomiteene.

Selv om dette tiltaket ikke gir en reduksjon i komiteenes arbeidsmengde, vil det føre til en generell effektivisering av søknadsbehandlingen og gi kortere behandlingstid. På sikt kan det være aktuelt å dele behandlingen av disse stipendtypene i to runder for å redusere søknadsmengden i den enkelte runden.

Forslaget innebærer at prinsippet om at søknader skal behandles i to ledd må fravikes. To-trinnsbehandling er viktig for å sikre legitimitet og er en forutsetning for at den skjønsmessige kunstneriske kvalitetsvurderingen kan unntas fra klageadgangen. Utvalget mener likevel dette forslaget bør utredes nærmere.

Sammenslåing av søknader

I dag sender søkere inn separate søknader for hver ordning innen samme kunstnergruppe. Dette medfører et stort antall søknader som bidrar til å øke arbeidsbelastningen for både

søkere og stipendkomiteer. Utvalget mener at muligheten for å slå sammen søknader fra samme kunstner bør utredes.

3.3 Anbefalinger

På bakgrunn av Utvalgets vurderinger anbefales følgende:

- Stipendkomiteen for arkitekter avvikles. Søkere med kunstneriske prosjekter henvises til andre aktuelle komiteer. Fristilte midler omfordeles i forbindelse med fastsettelsen av kvotefordelingen.
- Stipendkomiteen for interiørarkitekter avvikles. Søkere med kunstneriske prosjekter henvises til andre aktuelle komiteer. Fristilte midler omfordeles i forbindelse med fastsettelsen av kvotefordelingen.
- Stipendkomiteen for teatermedarbeidere avvikles. Søkere med kunstneriske prosjekter henvises til andre aktuelle komiteer. Fristilte midler omfordeles i forbindelse med fastsettelsen av kvotefordelingen.
- Stipendkomiteen for journalister avvikles. Søkere med kunstneriske prosjekter henvises til andre aktuelle komiteer. Fristilte midler omfordeles i forbindelse med fastsettelsen av kvotefordelingen.
- Stipendkomiteen for kritikere og stipendkomiteen for filmkritikere avvikles. Støtte til kritikere forvaltes gjennom andre statlige ordninger. Dersom dette ikke tas til følge, anbefaler Utvalget at stipendkomiteene slås sammen og at forskriften revideres slik at kritikernes plass er tydelig hjemlet.
- Det gjennomføres en kartlegging av gruppen faglitterære forfattere og oversettere som utgangspunkt for en vurdering av hva slags faglitterær virksomhet som faller innenfor formålet med stipendordningene.
- Stipendkomiteen for folkekunstnere utvides til å gjelde tradisjonskunstnere uansett opprinnelsesland.
- Rutiner for søknadsbehandlingen endres for å redusere arbeidsbelastningen for komiteene. Tiltaket sees på som en forutsetning for å slå sammen stipendkomiteer, jf. neste punkt.
- Stipendkomiteer innenfor nært beslektede kunstområder vurderes slått sammen. Konkret forslag utarbeides. Kunstnerorganisasjonenes og Kulturrådets rolle og ansvar samt regler og rutiner for komitéarbeidet beskrives nærmere.

4. OPPNEVNINGSPROSEDYRER – STIPENDKOMITEENE

4.1 Innledning

I oppdragsbrevet ber Kulturderpartementet Utvalget ta stilling til om dagens oppnevningsregler for stipendkomiteene bør endres. Dette spørsmålet drøftes i det følgende. Innledningsvis gis en beskrivelse av oppnevningsreglene for andre underorganer i Kulturrådet. Videre drøftes hvilken betydning dagens praksis har for ordningenes legitimitet, for komiteenes sammensetning og kompetanse, og for hvordan Utvalgets forvaltningsansvar blir ivaretatt. I tillegg drøftes problemstillinger knyttet til honorering, kostnader og praktiske hensyn. Utvalgets anbefalinger i punkt 4.3 bygger på en helhetlig vurdering av hvilken oppnevningsspraksis som best ivaretar disse hensyn.

Oppnevningsregler i Statens kunstnerstipend, Fond for lyd og bilde og Kulturrådet
Stipendkomiteene oppnevnes kunstnerorganisasjonene, jf. punkt 8.2.1 i forskriften med unntak av stipendkomiteen for andre kunstnergrupper. Komiteene er sakkyndige organer, og blant deres oppgaver er å innstille til stipend etter en skjønnsmessig vurdering av kunstnerisk kvalitet og aktivitet, og innenfor de økonomiske rammene som fremgår av kvotebrevet. Midlene til fordeling er begrensete, noe som innebærer at komiteene ikke bare foretar en vurdering av om søkere holder tilstrekkelig nivå, men også rangerer kvalifiserte søkere. Innstillingene behandles av Utvalget som fatter endelig vedtak om tildeling.

To-trinnsmodell, med sakkyndige organer underlagt et overordnet organ, er vanlig i forvaltningen av statlige tilskuddsordninger på kunst- og kulturfeltet, jf. bl.a. Kulturrådets behandling av søknader om tilskudd fra Kulturfondet, og styrets behandling av søknader om tilskudd fra Fond for lyd og bilde. Det er imidlertid noen forskjeller når det gjelder oppnevningssprosedyrene for de sakkyndige underorganene i de tre nevnte eksemplene.

Fagutvalgene i Kulturfondet oppnevnes av det øverste organet, rådet. Oppnevning skjer etter innstilling fra rådets sekretariat. Rådet står fritt med hensyn til om det vil følge innstillingen eller oppnevne medlemmer på selvstendig grunnlag.

Fagutvalgene i Fond for lyd og bilde oppnevnes også av det øverste organet, styret. Oppnevningen skjer etter innstilling fra rettighetshavernes organisasjoner. På grunnlag av disse innstillingene utarbeider styrets sekretariat et forslag som legges frem for styret. Ved oppnevning vurderer styret forslagene på fritt grunnlag. Stipendkomiteen for andre kunstnergrupper oppnevnes på samme måte som fagutvalgene i Fond for lyd og bilde.

4.2 Vurderinger

Drøftingen er fordelt over fem avsnitt for å synliggjøre noen sentrale vurderingstemaer. Utvalget understreker at flere av de forholdene som drøftes har relevans på tvers av denne inndelingen.

4.2.1 Legitimitet

Kunstnerstipendene er et knapphetsgode og konkurransen om midlene er stor: Bare ca. en av ti søknader innvilges. Det er derfor avgjørende at både kunstnere, bevilgende myndigheter og offentligheten har tillit til forvaltningen av midlene og til stipendkomiteenes arbeid.

Som nevnt i innledningen, skal tildeling skje etter en vurdering av kunstnerisk aktivitet og kvalitet, og bare det. Det fremgår uttrykkelig av forskriften at det ikke skal tas hensyn til kjønn, medlemskap i kunstnerorganisasjoner, religiøs eller politisk oppfatning. Kunstnernes tillit til ordningen beror dels på at de kan være trygge på at deres kunstnerskap blir underkastet en faglig sterk vurdering, og dels at forhold som ikke knytter an til kunstnerskapet, ikke tillegges betydning.

Tillit til hvordan stipendkomiteene oppnevnes er en viktig forutsetning for tillit til komiteenes arbeid. Dagens oppnevningsprosedyrer er hjemlet i forskriftens punkt 8.2.1 hvor det fremgår at komiteene skal oppnevnes «av kunstnerorganisasjonenes generalforsamlinger, årsmøter eller annen innretning som organisasjonene anser som høyeste fungerende myndighet i slike saker.» 23 av 24 komiteer oppnevnes etter denne bestemmelsen. Stipendkomiteen for andre kunstnergrupper oppnevnes av Utvalget etter innstilling fra kunstnerorganisasjonene.

I sine skriftlige innspill gir flere kunstnerorganisasjoner en nærmere beskrivelse av oppnevningsprosedyrene i egen organisasjon. Reglene for oppnevning er ofte regulert i organisasjonenes vedtekter, og de har som formål å sikre bred deltagelse og medbestemmelse fra organisasjonenes medlemmer, bl.a. gjennom nominasjonsprosesser og åpne avstemninger. Kunstnernetverket anfører i sitt skriftlige innspill at det er en forutsetning for stipendordningenes legitimitet at oppnevningen til stipendkomiteer skjer i slike åpne, transparente og demokratiske systemer.

Disse systemene er imidlertid forbeholdt medlemmer av den oppnevneende organisasjonen. Uorganiserte kunstnere kan ikke delta i nominasjons- og oppnevningsprosesser, og har heller ikke innflytelse på utformingen av eventuelt regelverk, vedtekter eller interne retningslinjer for komiteens arbeid. I noen organisasjoner er medlemskap en forutsetning for valgbarhet til komiteene, i andre er det det ikke. Utvalget har ikke oversikt over hvor mange uorganiserte kunstnere som sitter i stipendkomiteene.

Mangelen på representasjon i oppnevningsprosessene ser imidlertid ikke ut til å ha en negativ effekt på uorganiserte kunstners muligheter til å bli tildelt stipend. I Kunstnerundersøkelsen 2013 er det oppgitt at 32 prosent av tildelingene fra Statens kunstnerstipend i 2014 gikk til uorganiserte kunstnere, mens tilsvarende prosentandel i 2006 var 34 (s. 38). Det er anslått at ca. 25 prosent av kunstnerbefolkningen i 2006 ikke var medlem av en kunstnerorganisasjon, jf. s. 70 i Kunstnerundersøkelsen 2006. Tallene kan indikere at uorganiserte kunstnere ikke er underrepresentert i tildelingene.

Utvalgets vurdering

Det synes for Utvalget som at kunstnernes medbestemmelsesrett i oppnevningen av stipendkomiteene bidrar til et gjensidig tillitsforhold mellom komitémedlemmer og søkere. Utvalget mener imidlertid at det er en legitimitetsutfordring at uorganiserte kunstnere ikke er valgbare til stipendkomiteene. Riktignok indikerer de tallene som foreligger at denne gruppen ikke er underrepresentert i tildelingene, men det rokker ikke ved det faktum at 25 prosent av kunstnerbefolkningen i liten grad er valgbare til de komiteer som innstiller til stipend.

Dagens ordning innebærer en fare for at kunstnere med relevant kompetanse ikke kan oppnevnes til å sitte i komiteene. Utvalget mener det er viktig for ordningenes legitimitet at kandidater oppnevnes på grunnlag av deres faglige kompetanse uavhengig av organisasjonstilhørighet.

4.2.2 Krav til medlemmene i stipendkomiteene

Komiteemedlemmer må kunne foreta faglige vurderinger av søknader fra kunstnere. Den samlede komiteen må ha kompetanse til å vurdere søknader fra kunstnere innenfor alle felt, sjangre og disipliner som inngår i den aktuelle kunstnergruppen. For å motvirke skjevheter i tildelingene er det viktig at komiteens sammensetning speiler mangfoldet i kunstnerbefolkningen når det gjelder kunstsyn, geografisk tilhørighet og kjønn.

Det å sette sammen en stipendkomité som tilfredsstiller kravene til både enkeltmedlemmers og komiteens samlede kompetanse krever innsikt i og kunnskap om det aktuelle kunstområdet, ulike kunstuttrykk og aktuelle komitékandidater. Nominasjons- og oppnevningsreglene må derfor være utformet på en måte som sikrer bred rekruttering til komiteene både med hensyn til kompetansekravet og med hensyn til den geografiske og kjønnsmessige representasjonen.

Det er neppe mulig å sette sammen komiteer på en måte som ivaretar alle krav til fagkompetanse og mangfold til enhver tid. Sammensetningen av den enkelte komité må derfor sees i forhold til sammensetningen i foregående perioder slik at det over tid oppnås en balanse.

Utvalgets vurdering

Den enkelte kunstnerorganisasjon har bred kunnskap om og innsikt i det aktuelle feltet som stipendkomiteen skal dekke. Organisasjonenes kompetanse bidrar til å sikre den nødvendige fagkompetansen og fagsammensetningen i komiteen. Utvalget mener derfor at kunstnerorganisasjonene fortsatt må ha en sentral rolle i oppnevningen av komiteene.

Utvalget mener det bør stilles tydeligere krav til at sammensetningen av komiteene over tid må speile mangfoldet i kunstnerbefolkningen når det gjelder kunstneriske uttrykk, geografi og kjønn. Utvalget er kjent med at kunstnerorganisasjonene har en høy bevissthet om dette og at dagens oppnevningsprosedyrer i stor grad ivaretar dette hensynet. Utvalget mener likevel det er viktig å fastsette noen overordnede minstekrav for å sikre at disse hensyn ivaretas likt.

4.2.3 Utvalgets forvaltningsansvar

De vedtak Utvalget fatter skal være i henhold til forskrift og lovverk. Utvalget har videre ansvar for at tildelingene foretas innenfor de økonomiske rammene fastsatt av Kulturdepartementet i kvotefordelingen. Utvalget har dermed også et overordnet ansvar for stipendkomiteenes arbeid og skal, jf. forskriftens bestemmelser, veilede komiteene om prinsippene for forsvarlig saksbehandling, og så langt det er mulig føre tilsyn med at prinsippene følges.

Dette innebærer at Utvalget skal holde seg oppdatert om stipendkomiteenes arbeidsmåter og praksiser, om administrative og fagrelaterte utfordringer som stipendkomiteene møter, og om

tendenser og utviklingstrekk innenfor det aktuelle kunstfeltet. Slik kunnskap er viktig for at Utvalget skal kunne gi retningslinjer og eventuelle føringer for komiteenes arbeid. Det er også viktig i et større utviklingsperspektivat Utvalget og sekretariatet har nødvendig kontakt med relevante fagmiljøer for å kunne bidra aktivt til at ordninger og regelverk utvikles i henhold til behov og endringer i feltet.

Kommunikasjon og informasjonsflyt mellom komiteene og Utvalget er viktige forutsetninger for at Utvalget skal kunne ivareta sitt forvaltningsansvar på en god måte. Dagens oppnevningsregler gir stor avstand mellom de to behandlingsleddene i statens kunstnerstipend., jf. beskrivelsen i punkt 4.1 Komiteene har i dag en tydelig kobling til kunstnerorganisasjonen og kan lett oppfattes som organisasjonenes eget organ. Det kan være uklart for både komité, kunstnerorganisasjon og offentligheten for øvrig hvem komiteen utfører et oppdrag på vegne av.

Utvalgets vurdering

For å sikre en god forvaltning av ordningene, mener Utvalget det er viktig å styrke dialogen, diskusjonen og informasjonsflyten mellom komiteene og Utvalget. En forutsetning for god kommunikasjon er at det er gjensidig forståelse av rolle, mandat og ansvarsforhold. Oppnevningsprosedyrene bør innrettes på en slik måte at de bidrar til større tydelighet med hensyn til komiteenes rolle som sakkyndige organer for Utvalget.

Det vises for øvrig til punkt 2 i oppdragsbrevet hvor Utvalget blir bedt om å ta stilling til om det skal gis årlige tildelingskriterier for søknadsbehandlingen. Utvalget mener tildeling må baseres på en vurdering av kunstnerisk kvalitet og aktivitet jf. forskriften. Utvalget mener det må tilligge de sakkyndige komiteene å avgjøre hva som utgjør kunstnerisk kvalitet. Det bør derfor ikke utarbeides andre kriterier for tildeling enn de som er fastsatt i forskriften.

4.2.4 Honorering

Stipendkomiteenes medlemmer er profesjonelle kunstnere som er oppnevnt i kraft av sin fagkompetanse og kunnskap om feltet. Søknadsvurderingen er et ansvarsfullt arbeid som ikke bare stiller krav til komitémedlemmenes kunstfaglige kompetanse, men også til deres formidlingsevne og evne til analyse og kritisk refleksjon. Det er avgjørende for stipendordningenes legitimitet at det er god rekruttering til stipendkomiteene, både for å sikre nødvendig fagkompetanse og bredde i komiteene, og for å sikre regelmessige endringer i komiteenes sammensetning.

Det er viktig at komitémedlemmene honoreres i henhold til etablerte praksiser for honorering av personer som utfører tilsvarende arbeid. Det vil bidra til å sikre rekruttering av riktig kompetanse over tid. Det er videre viktig at det er Utvalget, som stipendkomiteenes oppdragsgiver, som har det formelle ansvaret for honoreringen, fordi dette tydeliggjør ansvarsforholdene mellom Utvalget og komiteene, og komiteenes rolle som sakkyndige organer for Utvalget.

I dag er det kun stipendkomiteen for andre kunstnergrupper som honoreres på denne måten. Komiteens medlemmer mottar honorar fra Kulturrådet etter gjeldende statlige timesatser for utvalgsarbeid. Eventuelle utgifter til reise, opphold og diett dekkes også. Øvrige komiteer i statens kunstnerstipend honoreres av kunstnerorganisasjonene, som mottar et årlig tilskudd til komitéarbeidet fra Kulturrådet (med unntak av Norske Billedkunstnere og Norske

Kunsthåndverkere). En del av organisasjonene peker på at tilskuddet fra Kulturrådet ikke dekker de faktiske utgiftene de har. Fordelingen av tilskuddet på de ulike kunstnerorganisasjonene samsvarer heller ikke nødvendigvis godt med de reelle forskjellene i behov i de ulike organisasjonene.

Organisasjonenes kostnader i forbindelse med søknadsbehandlingen omfatter både utgifter til det administrative arbeidet, som sekretariat for komiteen, og utgifter til å honorere komitémedlemmene og dekke eventuelle utgifter til reise, opphold og diett. Utvalget har ikke informasjon om hvordan tilskuddet fra Kulturrådet forvaltes i de ulike organisasjonene, og har heller ikke oversikt over i hvilken grad de ulike organisasjonene mottar andre statlige tilskudd som er ment å dekke utgifter til arbeidet med søknadsbehandlingen.

Utvalgets vurdering

Dagens ordning innebærer at organisasjonene har ulike økonomiske betingelser for arbeidet, noe som medfører forskjeller i hvordan komitémedlemmene honoreres.

Ordningen for honoreringen av stipendkomiteenes medlemmer bør endres. Dette for å sikre rekrutteringen til komiteene, sikre lik betaling for likt arbeid, og for å tydeliggjøre Utvalgets myndighet og ansvar som oppdragsgiver og komiteenes rolle som sakkyndige organer for Utvalget. Ansvar for honorering bør legges til Kulturrådet, og komitémedlemmer bør honoreres etter de samme statlige satsene som benyttes ved avlønning av andre som utfører tilsvarende arbeid i Kulturrådet. Honoreringen må gjelde arbeidet medlemmene utfører på oppdrag fra Utvalget, og ikke eventuelt komitéarbeid som utføres på oppdrag fra kunstnerorganisasjonen.

En slik endring av ordningen for honorering vil antagelig medføre økte utgifter, både til honorar og til administrativ oppfølging av komitémedlemmene.. Det vil derfor være nødvendig med en grundig kartlegging av faktiske utgifter før ordningen legges om.

Utvalget vil for øvrig presisere at det også bør etableres en ordning som sikrer at kunstnerorganisasjonene kompenseres for det arbeidet de utfører som sekretariat for komiteen.

4.2.5 Praktiske og økonomiske hensyn

Som tidligere beskrevet innstiller flere komiteer til statens kunstnerstipend i tillegg til at de tildeler stipend som forvaltes av organisasjonen. Å ha én komité til å utføre begge oppgaver gir en effektiviseringsgevinst for de aktuelle organisasjonene både når det gjelder praktiske, administrative og økonomiske forhold.

En eventuell endring av oppnevningsprosedyrene for stipendkomiteene som innebærer at Utvalget oppnevner komiteer på bakgrunn av innstillinger fra kunstnerorganisasjonene vil ha følgende konsekvenser når det gjelder Kulturrådets kostnader:

- Økte kostnader til honorar, reise mm. for Utvalget som følge av hyppigere møtevirksomhet og en eventuell utvidelse av Utvalgets sammensetning.
- Økte kostnader til administrativt arbeid i sekretariatet, jf. forrige punkt.

- Økte kostnader til administrativt arbeid i sekretariatet i forbindelse med saksforberedelse til Utvalgets behandling av innstillinger samt kontakt med aktuelle organisasjoner og kandidater.

De økonomiske konsekvensene for kunstnerorganisasjonene som i dag oppnevner komiteer som har oppdrag fra flere oppdragsgivere vil avhenge av i hvor stor grad dagens samordningsgevinster kan opprettholdes. Dersom organisasjonene innstiller de samme kandidatene til stipendkomiteen som de oppnevner i forbindelse med egne ordninger, vil endringen i oppnevningsprosedyrer ikke behøve medføre store økonomiske eller praktiske konsekvenser. Det forutsetter imidlertid at Utvalget følger organisasjonenes innstilling ved oppnevning. Dersom Utvalget oppnevner kandidater i tillegg til dem organisasjonene har innstilt, vil det sannsynligvis medføre praktiske og økonomiske utfordringer med hensyn til organisasjonenes samordning av søknadsbehandlingen.

Det er viktig i denne sammenhengen å påpeke at komiteenes arbeid med å innstille til stipend i mange tilfeller ikke er begrenset til arbeidet med å lese og vurdere søknader i forkant av og under komiteens møter. For å vurdere kunstnerskap må komiteene holde seg oppdatert om det som produseres i det aktuelle feltet.

Praktiske og økonomiske utfordringer må også vurderes i lys av forslag om sammenslåing av komiteer, jf. kapittel 3, og andre endringsforslag som fremmes i denne rapporten. Det er behov for en helhetlig vurdering av konsekvensene for både Utvalget, komiteene, kunstnerorganisasjonene og Kulturrådet. Vurderingen må bygge på forslag til konkrete modeller for organiseringen av statens kunstnerstipend der alle forhold omtalt her sees under ett.

Utvalgets vurdering

Dagens organisering gir gode samordningsgevinster for kunstnerorganisasjonene. Utvalget mener likevel dette alene ikke gir grunnlag for å beholde dagens oppnevningsprosedyrer. En endring av prosedyrene krever imidlertid at de praktiske og økonomiske konsekvensene kartlegges.

Videre vil Utvalget understreke at eventuelle endringer bør gjennomføres i dialog med berørte kunstnerorganisasjoner for å sikre at flest mulig av gevinstene ved dagens organisering kan videreføres.

4.3 Anbefalinger

På bakgrunn av Utvalgets vurderinger anbefales følgende:

- Kandidater til stipendkomiteene oppnevnes av Utvalget etter innstilling fra kunstnerorganisasjonene.
- Kandidater til stipendkomiteene innstilles av kunstnerorganisasjonenes generalforsamlinger, årsmøter eller annen innretning som organisasjonene anser som høyest fungerende myndighet i slike saker.
- Utvalget kan oppnevne tilleggskandidater til stipendkomiteene etter en selvstendig vurdering.

- Utvalget kan gi retningslinjer for stipendkomiteenes sammensetning og arbeid.
- Kunstnerorganisasjonene skal være sekretariat for stipendkomiteene.
- Stipendkomitémedlemmer skal honoreres etter statens satser direkte av Kulturrådet.

Utvalget presiserer at disse anbefalingene må sees i sammenheng med øvrige anbefalinger i dette dokumentet. Det vil være nødvendig å beskrive de praktiske og økonomiske konsekvensene av disse og øvrige anbefalinger nærmere.

5. UTVALGETS MANDAT OG ANSVAR

5.1 Innledning

I kapittel 4 blir Utvalgets mandat i forhold til oppnevningen av stipendkomiteer omtalt, og det anbefales at myndigheten til å oppnevne bør ligge hos Utvalget. I dette kapitlet vurderes spørsmålet om hvilket mandat og ansvar Utvalget skal ha med særlig utgangspunkt i arbeidet med fastsettelse av bevilgningen til kunstnerstipend og fordelingen av bevilgningen på kunstnergruppene.

Utvalget er gitt et overordnet ansvar for å forvalte midlene til stipend. Utvalgets rolle som rådgivende organ er ikke spesifikt omtalt i forskriften, men i praksis fungerer Utvalget som et rådgivende organ for Kulturdepartementet i spørsmål som gjelder utforming av retningslinjer, forskrift og kvotefordeling. Utvalget er også høringsinstans i aktuelle saker.

Utvalget mener det er rom for å formalisere og tydeliggjøre mandatet i forhold til Utvalgets rolle som rådgivende og besluttsende organ. Det er samtidig viktig at andre har tillit til at Utvalget er i stand til å rådgi og forvalte sitt ansvar på en god måte. Et utvidet mandat forutsetter at Utvalgets sammensetning og kompetanse må vurderes. Det medfører også et økt kunnskapsbehov som grunnlag for de råd og beslutninger Utvalget skal foreta.

En eventuell utvidelse av Utvalgets mandat vil medføre økte kostnader. Dette forholdet er drøftet nærmere i kapittel 5.2.3. Anbefalingene til slutt i kapitlet er utarbeidet på grunnlag av en helhetlig vurdering av disse forholdene.

5.2 Vurderinger

5.2.1 Budsjettsøknad og kvotefordeling

Stipendene gir en økonomisk forutsigbarhet som setter mottakerne i stand til å vie tid til fordypning og utvikling av kunstnerskapet på fritt grunnlag. I løpet av en stipendperiode gis mottakeren mulighet til å konsentrere seg om utforskning av egne ideer, uten å måtte skjele for mye til inntjening eller prosjektstøtte. Stipendenes betydning for kunstnere er omtalt i rapporten *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* (2015) hvor de fremheves som en sentral del av kunst- og kunstnerpolitikken.

Til tross for vekst i bevilgningene til kunst- og kulturformål de siste årene, utgjør kunstnerne fortsatt en lavinntektsgruppe i Norge. I *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* blir det vist til Telemarksforskningens rapport om kunstneres levekår i 2013 hvor det fremgår at den totale lønnsveksten for kunstnere siden 2006 har vært lavere enn for befolkningen for øvrig. Rapporten viser også at både inntekt fra kunstnerisk arbeid og tid brukt på kunstnerisk virksomhet har gått noe tilbake siden 2006. Samtidig er rekrutteringen til kunstneryrkene stor og kunstnerbefolkningen er i vekst.

Disse forholdene bidrar til press på de statlige stipendmidlene. Innenfor statens kunstnerstipend er tildelingsprosenten gjennomgående lav og stipendkomiteene melder at deres oppgave ofte består i å velge bort høyt kvalifiserte kandidater. I 2016 ble kun 5,7 prosent av alle søknader om arbeidsstipend innvilget. I lys av dette, er det viktig å sikre at

bevilgningen til stipend, og fordelingen av bevilgningen på ordninger og kunstnergrupper, er best mulig tilpasset det faktiske behovet.

I kapittel 3 tar Utvalget til orde for en sammenslåing av kvoter for å redusere skjevheter mellom nært beslektede kunstnergrupper. Det er viktig at det ligger en helhetlig strategi til grunn for fastsettelsen av totalbevilgningen og fordelingen av midlene på ordninger og kunstnergrupper. Strategien må være bygget på en samlet vurdering av aktuelle utfordringer og behov i feltet. Utvalget har et overordnet forvaltningsansvar, og det bør derfor også ligge i Utvalgets mandat å gi innspill til Kulturdepartementet i forbindelse med budsjettarbeidet. Dette innebærer å ha et ansvar for å vurdere utviklingstrekk, tendenser og utfordringer innenfor feltet som påvirker kunstnernes inntektsmuligheter og grunnlag for kunstnerisk virke.

I en budsjettsøknad vil Utvalget kunne synliggjøre behov, både kortsiktige og langsiktige, og skissere strategier for å møte utfordringer. Dette vil styrke grunnlaget for videre prioriteringer og satsinger. Det vil være viktig at prioriteringene som ligger til grunn for fastsettelsen av bevilgningen følges opp i kvotefordelingen. Utvalget har et utgangspunkt som er godt egnet for å ha et samlet blikk på dette. Dersom myndighet delegeres til Utvalget som kollegialt organ, bidrar dette dessuten til å styrke armlengdesprinsippet i forhold til bevilgende myndigheter.

Utvalgets vurdering

Utvalget bør gis myndighet til å sende inn budsjettsøknad i forkant av fastsettelsen av bevilgningen til kunstnerstipend. Budsjettsøknaden vil synliggjøre behov, utfordringer og relevante prioriteringer fremover. Prioriteringer som ligger til grunn for totalbevilgningen vil videre kunne avspeiles i fastsettelsen av kvoter til de ulike kunstnergruppene. I forlengelsen av dette mener Utvalget at det bør ligge i Utvalgets mandat å ha myndighet til å vedta kvotefordelingen etter en høringsrunde blant kunstnerorganisasjonene.

En slik endring i dagens praksis forutsetter at Utvalget har kontakt med relevante fagmiljøer, slik at Utvalget kan ha et godt grunnlag for de prioriteringer som skal ligge til grunn for budsjettsøknaden.

5.2.2 Kunnskapsgrunnlag og Utvalgets sammensetning

Et utvidet mandat innebærer økt kunnskapsbehov. De vurderinger som ligger til grunn for prioriteringer og for forslag om fordelingen av midler må være basert på et bredt kunnskapsgrunnlag. Dette er også viktig for å sikre ordningenes legitimitet.

Relevant kunnskap vil være både av konkret art, eksempelvis rapporter om de ulike kunstnergruppenes levekår, men også generell informasjon om endringer og tendenser som påvirker forutsetningene for kunstnerisk virksomhet. Det vil også være behov for evalueringer av stipendordninger og for å innhente kunnskap om hvordan stipendordningene samspiller med andre tiltak og virkemidler på området. Utvalgets kunnskapsbehov handler i tillegg om løpende dialog og faglig utveksling med stipendkomiteene som behandler og vurderer søknader. Kunnskap om utfordringer og behov i feltet må innhentes kontinuerlig gjennom dialog med aktører i feltet.

Samtidig som det er viktig at Utvalget har et bredt kunnskapsgrunnlag for vurderingene, vil det være vesentlig at Utvalget selv har tilstrekkelig bred kompetanse til å foreta strategiske prioriteringer. Utvalget bør derfor utvides med hensyn til antall medlemmer. Dette vil også styrke tilliten til beslutningene som tas.

Utvalgets vurdering

Utvalget må ha tilgang på kunnskap og for å kunne være en strategisk aktør i forhold til fastsettelse av budsjetter og kvotefordelingen. For at det skal være tillit til Utvalgets vurderinger, må det være bred tilgang på kunnskap som bidrar til å belyse de ulike forholdene som er relevante i forhold til å vurdere hvilke utfordringer de ulike feltene har og hvilke utviklingstrekk man ser. Det er viktig av hensyn til ordningenes legitimitet at kildene til kunnskap er aktører som det er bred tillit til.

Ved en eventuell endring i mandatet anbefales det at Utvalget utvides fra fem til sju medlemmer. Dette for å gi bredere grunnlag for vurderingene og sikre at det er tillit til de beslutningene som tas. Utvalget har ikke konkludert med hvilken kompetanse det er behov for, men mener det vil være viktig at Utvalget har tilstrekkelig kunnskap til å vurdere feltet helhetlig og innhente relevante fagpersoner og bestille fra relevante fagmiljøer. Behovet for å utvide Utvalget sees også i sammenheng med anbefalingene i kapittel 4 om å utvide Utvalgets mandat til også å gjelde oppnevningmyndighet for stipendkomiteene.

5.2.3 Kostnader

En utvidelse av Utvalgets mandat vil medføre merkostnader til honorering av Utvalget på grunn av økt aktivitet og møtevirksomhet, herunder også dialogmøter med relevante fagmiljøer. Dersom Utvalget utvides med hensyn til antall medlemmer, vil også dette bidra til høyere utgifter. Samtidig vil utvidelsen medføre flere arbeidsoppgaver for Utvalgets sekretariat. De administrative utgiftene vil dermed øke.

Utvalgets vurdering

Merkostnader som følge av endringer i Utvalgets mandat må utredes nærmere.

5.3 Anbefalinger

På bakgrunn av Utvalgets vurderinger anbefales følgende:

- Utvalgets rolle som rådgivende organ for Kulturdepartementet formaliseres, blant annet med hensyn til budsjettarbeidet
- Utvalget gis myndighet til å vedta kvotefordelingen etter innspill fra kunstnerorganisasjonene
- Utvalget utvides med to medlemmer
- Kostnadene som følge av endringene utredes nærmere

6. STIPENDSTRUKTUREN

6.1 Innledning

I oppdragsbrevet er Utvalget bedt om å se nærmere på stipendstrukturen og vurdere om de ulike stipendordningene bør justeres, eventuelt samordnes, for å treffe kunstnergruppens behov. I den forbindelse er Utvalget også bedt om å vie kunstnerisk aktivitet etter fylte 67 år oppmerksomhet. I dette kapitlet vurderes mulige endringer av stipendordningene på bakgrunn av oppdraget fra departementet. Et formål med gjennomgangen er også eventuell forenkling i søknads- og tildelingsprosessene.

Det ble foretatt omfattende endringer i stipendordningene i 2012 og 2013. Stipend basert på gjennomført kunstutdanning er faset helt ut og erstattet av diversestipend for nyutdannede kunstnere. Garantiinntekten er under utfasing og erstattes av stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere etter hvert som hjemler blir frigjort eller innehavere søker overgang til stipend. Stipend for eldre fortjente kunstnere fases også ut, og det blir ikke gjort nye tildelinger. Ordningen er ikke erstattet av noe nytt stipend.

Da det er gjort store endringer i stipendordningene ganske nylig, ser ikke Utvalget behov for noen omfattende endringer nå. I forvaltningen av de nye stipendordningene er det i midlertid gjort erfaringer som viser at det er behov for å vurdere visse endringer. Dette gjelder hovedsakelig diversestipend for nyutdannede kunstnere. Spørsmålet om ordninger for kunstnere som er over 67 år behandles særskilt. Utvalget, som også er styre for Houens og Mohrs legat, har dessuten et forslag til endring av legatstipendet.

6.2 Vurderinger

6.2.1 Diversestipend for nyutdannede kunstnere

Det er utfordringer knyttet til forvaltningen av diversestipend for nyutdannede kunstnere. Dette gjelder først og fremst håndhevingen av de strenge formelle kravene som forskriften setter med hensyn til målgruppen for stipendet:

«Søknaden må være innsendt innen 15. oktober det året utdanningen er avsluttet eller innen nærmeste søknadsfrist dersom utdanningen avsluttes senere på året. Det kan også etter søknad gis utsettelse til påfølgende søknadsfrist. Masterstudenter som har påbegynt sitt siste studieår, kan velge å søke om stipendet før utdanningen er avsluttet, men må i så fall dokumentere avsluttet grad for å få stipendet utbetalt.»

Bestemmelsen i forskriftens punkt 16.2 andre ledd begrenser antall reelle søkere og bidrar dermed til en høy tildelingsprosent sammenliknet med de andre ordningene. Dette er i samsvar med intensjonen ved innføringen av stipendet, men det har vist seg utfordrende å praktisere regelverket og å vurdere hvem som er i målgruppen for stipendet. Det er heller ikke lett å kommunisere dette ut til søkerne.

Det er stor variasjon i studieløp og studiesammensetning blant søkerne, og det vil derfor være flere grensetilfeller der det ikke er opplagt om søkeren er i målgruppen. Grensetilfellene knytter an til når utdanningen må være fullført, men også til utdanningsnivå, jf. punkt 16.1 i

forskriften: «Diversestipend for nyutdannede kunstnere skal bidra til å lette overgangen til yrkeslivet for kunstnere som har gjennomført kunstutdanning på bachelor- eller masternivå.» For utdanning avlagt i utlandet kreves det at søkeren fremlegger godkjenning fra NOKUT som viser at utdanningen tilsvarer en bachelor- eller mastergrad. Dette kan være problematisk i og med at NOKUT ikke ser på det kunstfaglige innholdet, men vurderer søknad om godkjenning ut fra akademisk nivå og akkrediteringsregelverk. Det finnes også kunstutdanninger i Norge som kan ha et høyt kunstfaglig nivå uten å gi slik akkreditering. Hva som er relevant kunstfaglig utdanning innenfor ulike kunstnergrupper er heller ikke alltid like opplagt og bidrar således også til utfordringer i forvaltningen av diversestipend for nyutdannede kunstnere.

Et annet ankepunkt mot dagens ordning er at mange helt nyutdannede kunstnere har lite å vise til av kunstnerisk produksjon. Det kan derfor være vanskelig for stipendkomiteene å vurdere disse søkeres kunstneriske kvalitet og aktivitet, jf. forskriftens bestemmelser om tildelingskriterier for alle stipend.

Diversestipend for nyutdannede kunstnere omfatter bare visse kunstnergruppe, nemlig billedkunstnere, kunsthåndverkere, fotografer, dansekunstnere, sangere/dirigenter, komponister, skuespillere, sceneinstruktører, scenografer og filmkunstnere. Utvalget har tidligere tatt til orde for at alle som har tatt en kunstfaglig utdanning, bør inkluderes i ordningen, slik at den utvides til også å gjelde musikere og kostymedesignere da disse gruppene også kan ha behov for starthjelp etter fullført utdanning.

Dagens ordning bærer preg av å være et kompromiss mellom den gamle rettighetsbaserte ordningen, jf. høy tildelingsprosent for utvalgte grupper, og en søkbar ordning som baserer seg på kvalitative kriterier.

Utvalgets vurdering

Utvalget mener regelverket for diversestipend for nyutdannede kunstnere bør forenkles med hensyn til de formelle kravene. Hensikten med forenklingen er å lette arbeidet med å forvalte ordningen og å redusere sjansen for at aktuelle søkere utelukkes fra å motta stipendet på grunn av avvik i studieløp o.l. Å knytte stipendet til tidspunktet for avlagt akademisk grad, skaper store administrative utfordringer, og det er heller ikke den beste måten å støtte etablering av kunstnerskap på.

Utvalget mener videre det bør vurderes å gjøre stipendet om til et generelt etableringsstipend for yngre nyutdannede, der søkerne vurderes etter kvalitative kriterier, og studieløpet i seg selv ikke er en avgjørende faktor. Ordningen bør omfatte flere kunstnergrupper enn nå, men det må tas hensyn til de ulike kunstnergruppenes forutsetninger for etablering ved fordelingen mellom gruppene. Det bør også vurderes å slå stipendet sammen med eksisterende ordninger slik som arbeidsstipend for yngre nyetablerte/kunstnere og ordinært diversestipend. Dette må gjøres på en måte som sikrer at midlene fortsatt vil gå til kunstnere i en etableringsfase.

Spørsmålene omkring diversestipend for nyutdannede kunstnere bør utredes videre i dialog med kunstnerorganisasjonene.

6.2.2 Houens og Mohrs legatstipend

På grunn av lavt rentenivå har det vært liten avkastning av Houens og Mohrs legat de senere år. Det har dermed heller ikke vært mye å fordele til legatstipend. Med et fortsatt fallende rentenivå, har styret vedtatt at det ikke skal tildeles stipend og ikke avsettes midler til Houens arkitekturdiplom i 2016. Det skal heller ikke tildeles stipend i 2017. Selv om rentenivået skulle ta seg noe opp, vil både beløpsstørrelsen og antallet legatstipender fortsatt befinne seg på et lavt nivå i og med at de skal fordeles på flere kunstnergrupper, jf. vedtektene.

Utvalgets vurdering

I kraft av å være styre i Houens og Mohrs legat mener Utvalget at ressursbruken i forbindelse med legatet ikke står i forhold til stipendene som blir tildelt. Dette gjelder både for søkere, stipendkomiteer, sekretariat og styre. Utvalget foreslår derfor at hele legatet overføres til Norske Arkitekters Landsforbund og at overskuddet av avkastningen brukes til Houens arkitekturdiplom. Når overskuddet blir disponert slik, i stedet for å bli fordelt på flere kunstnergrupper slik som nå, vil det bli et vesentlig bidrag til en av landets viktigste arkitekturpriser dersom rentenivået øker igjen. Det er også grunn til å tro at en slik løsning vil være rasjonell med hensyn til de administrative kostnadene som er forbundet med driften av legatet.

6.2.3 Aktivitet etter fylte 67 år

Det er viktig at yrkesaktive kunstnere har tilgang til stipend uansett alder. Det er i dag ingen aldersgrense for ordinært arbeidsstipend og diversestipend, og det er eksempler på at begge stipendene har blitt tildelt kunstnere over 67 år. Det er likevel ikke snakk om mange tildelinger til denne aldersgruppen, og det er usikkert om dette er et uttrykk for det reelle behovet eller for at muligheten til å motta stipend etter fylte 67 år er lite kjent.

Stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere har i dag en aldersgrense på 67 år. Kunstnernetverket har anført i sitt skriftlige innspill at de har inntrykk av at en stor andel av kunstnerne fortsetter sitt kunstneriske virke etter fylte 67 år, men netverket erkjenner at det er behov for å innhente mer kunnskap om dette. Kunstnernetverket mener også at det er viktig å avdekke hvordan nye og mer fleksible systemer for pensjonsalder og uttak av pensjon slår ut for kunstnere.

Utvalgets vurdering

Kunstnere over 67 år skal ha tilgang til stipend. Det har de allerede ved at det ikke er noen aldersgrense for arbeidsstipend og diversestipend. Utvalget mener at den kunstneriske aktiviteten og kvaliteten skal være avgjørende for tildeling av stipend, ikke alder.

Kunstnernes aktivitetsnivå bør kartlegges før en eventuell endring av øvre aldersgrense for stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere. Utvalget har ikke forutsetninger for å vurdere hvilke pensjonsmessige konsekvenser en endring i alderskravet vil ha for den enkelte kunster. Disse forholdene må vurderes av departementet. Det er viktig at man ved en eventuell utvidelse ikke samtidig nedprioriterer yngre kunstnere.

6.2.4 Sammenslåing av stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere

Stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere behandles samlet på kvotefordelingen, og stipendkomiteene avgjør selv om de vil innstille ledige hjemler til den ene eller andre ordningen avhengig av aldersfordelingen i søknadsmassen.

Utvalgets vurdering

Stipend for seniorkunstnere ble opprettet som en egen ordning for yrkesaktive kunstnere over 57 år. Ordningen er imidlertid lik stipend for etablerte kunstnere bortsett fra alderskravet. Utvalget går inn for at de to ordningene slås sammen med en generell føring om at det skal være en rimelig spredning når det gjelder alder.

6.3 Anbefalinger

På bakgrunn av Utvalgets vurderinger anbefales følgende:

- Regelverket for diversestipend for nyutdannede kunstnere forenkles. Det bør vurderes om stipendet skal gjøres om til et generelt etableringsstipend der søkerne vurderes ut fra kvalitative kriterier og ikke studieløp. Stipendet bør omfatte flere kunstnergrupper enn nå. Det bør vurderes å slå sammen stipendet med ordninger som arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere og ordinært diversestipend på en måte som gjør at midlene fortsatt vil gå til kunstnere i en etableringsfase.
- Houens og Mohrs legat overføres i sin helhet til Norske Arkitekters Landsforbund som bruker overskuddet av avkastningen til Houens arkitekturdiplom.
- Utvidelse av aldersgrensen for stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere vurderes. Eventuelle pensjonsmessige konsekvenser for stipendiater over 67 år utredes videre.
- Stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere slås sammen til én ordning med føring om en viss spredning når det gjelder alder.

7. KOSTNADER OG VIDERE PROSESS

7.1 Kostnader

Som vist i de foregående kapitlene vil flere av endringene Utvalget foreslår innebære merkostnader for forvaltningen av Statens kunstnerstipend. Faktiske kostnadsestimater vil avhenge av omfanget av de endringer som vedtas gjennomført, og må derfor utarbeides nærmere på grunnlag av konkrete og helhetlige forslag. Nedenfor gis en samlet oversikt over de merkostnader Utvalget har pekt på.

I hovedsak kan merkostnadene knyttes til følgende punkter:

1. Utvalgets arbeid
2. Stipendkomiteenes arbeid
3. Sekretariatets arbeid

Utvalget har ikke vurdert eventuelle merkostnader for kunstnerorganisasjonene.

7.1.1 Merkostnader knyttet til Utvalgets arbeid

En utvidelse av Utvalgets mandat og ansvar vil gi økte kostnader til honorar og reiseutgifter for Utvalgets medlemmer i form av økt arbeidsmengde (flere møter i året) og flere utvalgsmedlemmer for å sikre nødvendig kompetanse. Økt arbeidsmengde for Utvalget følger også av en eventuell endring i søknadsbehandlingen til to søknadsrunder årlig i stedet for én.

7.1.2 Merkostnader knyttet til stipendkomiteenes arbeid

For å tydeliggjøre og formalisere at det er Utvalget som er oppdragsgiver for stipendkomiteenes arbeid med å behandle og vurdere søknader til Statens kunstnerstipend, anbefaler Utvalget at komitémedlemmene honoreres direkte av Kulturrådet etter statens satser. Det er ikke foretatt en beregning av hvilke merkostnader dette kan medføre, men det må påregnes at samlede utgifter til honorar og reisekostnader vil øke. Selv om antall søknader i den enkelte runde går ned, vil den totale arbeidsmengden for det enkelte komitémedlemmet øke.

7.1.3 Merkostnader knyttet til sekretariatets arbeid

Flere av Utvalgets anbefalinger vil medføre merarbeid for sekretariatet i Kulturrådet. Et utvidet mandat og ansvar for Utvalget vil kreve mer forarbeid av sekretariatet for å sikre at beslutninger fattes på et godt faglig kunnskapsgrunnlag. Videre vil en utvidelse av antall søknadsrunder fra én til to medføre et merarbeid. Hvis dialogen og kunnskapsutvekslingen mellom komiteer og Utvalg skal styrkes, vil dette kreve merarbeid i form av større grad av tilstedeværelse for sekretariatets ansatte på stipendkomiteenes møter. En omlegging av ordningen for honorering av komitémedlemmene vil medføre et behov for økte ressurser til administrering av utbetalingene.

7.2 Videre prosess

Nedenfor gis en oversikt over Utvalgets overordnede vurderinger med hensyn til den videre prosessen. Planene kan konkretiseres når det er tatt en avgjørelse med hensyn til hvilke anbefalinger som skal følges.

Utvalget understreker at det vil være behov for ytterligere utredninger på enkelte områder, slik det er beskrevet i de foregående kapitlene. Flere av anbefalingene forutsetter endringer i forskrift. Arbeidet med å konkretisere disse bør samordnes for å unngå mange runder med forskriftsendringer. Det er dessuten viktig at det ligger en helhetlig og konkret plan til grunn for endringene, slik at involverte parter gis tid til å innrette seg. Utvalget anbefaler at kunstnerorganisasjonene involveres i arbeidet med å konkretisere forslag til sammenslåinger og ellers i prosesser som direkte berører dem. Kunstnerorganisasjonene og andre relevante instanser vil også ha anledning til å gi innspill i en eventuell høringsrunde i forbindelse med forskriftsendring.

7.2.1 Stipendkomitéstruktur

Arbeidet med endringer i stipendkomitéstrukturen kan igangsettes raskt da det ikke kreves forskriftsendring. Det tas stilling til hvilke komiteer som skal avvikles. Endringer i stipendkomiteen for folkekunstnere og stipendkomiteen for faglitterære forfattere og oversettere utredes. Arbeidet med å utrede nærmere hvilke komiteer som kan slås sammen igangsettes. Sammenslåinger forutsetter at det er iverksatt tiltak for å redusere arbeidsbelastningen i komiteene, jf. avsnitt 3.2.7. Arbeidet med å konkretisere og implementere slike tiltak bør derfor også settes i gang raskt.

Dersom stipendkomiteen for kritikere opprettholdes som egen komité, må forskriften endres i henhold til anbefalingen i kapittel 3. Forskriftsendringen kan fastsettes samtidig med de øvrige forskriftsendringer.

7.2.2 Oppnevningsprosedyrer

Omlegging av oppnevningsprosedyrene krever forskriftsendring og arbeidet bør koordineres med andre endringsprosesser som forutsetter endringer i forskriften. Det vil være fornuftig å implementere nye regler for oppnevning samtidig som større endringer i stipendkomitéstrukturen implementeres. Det understrekes imidlertid at en endring i oppnevningsprosedyrene ikke forutsetter sammenslåing av komiteer.

Ny ordning for honorering av komitémedlemmer og kompensasjon for sekretariatsarbeidet som kunstnerorganisasjonene utfører, utredes nærmere.

7.2.3 Utvalgets mandat og ansvar

En utvidelse av Utvalgets mandat, ansvar og sammensetning krever forskriftsendring og må skje parallelt med endringer i oppnevningsprosedyrene.

7.2.4 Stipendstruktur

Spørsmål knyttet til omlegging og tilpasning av stipendordninger utredes nærmere, uavhengig av andre endringsprosesser. Fastsettelse i forskrift bør samordnes med andre forskriftsendringer.

Avvikling av Houens og Mohrs legatstipend krever ikke forskriftsendring. Utvalget har vedtatt at legatstipendet ikke skal utlyses for 2017 og arbeidet med å avvikle legatstipendet bør derfor være gjennomført før utlysning for 2018.

8. VEDLEGG

8.1 Brev fra Kulturdepartementet av 28.10.2015

8.2 Skriftlige innspill fra kunstnerorganisasjonene